Religiozno hodočašće. Između duhovnih, turističkih ili komercijalnih tendencija

Žunić, Marijo

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Catholic Faculty of Theology / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:120:007776

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-24**

Repository / Repozitorij:

Repository of the Chatolic Faculty of Theology

SVEUČILIŠTE JOSIP JURAJ STROSSMAYER U OSIJEKU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET U ĐAKOVU

Religiozno hodočašće.
Između duhovnih, turističkih ili komercijalnih tendencija

Diplomski rad

Mentorica:
Izv. prof. dr. sc. Suzana Vuletić

Student:
Marijo Žunić

Đakovo, 2020.

Sadržaj

Sažetak: 3
Summary: 4
Uvod 5
1. **POVIJESNI PRIKAZ HODOČASNIČKIH MJESTA** 6
1.1. Hodočašće u Svetom Pismu 6
1.1.1. Stari zavjet 7
1.1.2. Novi zavjet 8
1.2. Suvremena hodočasnička mjesta 9
1.2.1. U svijetu 9
a) Jeruzalem 10
b) Rim 12
c) Fatima 14
d) Lourd 15
e) Santiago de Compostela 17
f) Međugorje 19
1.2.2. *U Hrvatskoj* 20
a) Bistrica – Majka Božja Bistrička 20
b) Voćin – Majka od Utočišta 21
c) Pleternica – Gospa od Suza 22
d) Aljmaš – Gospa od Utočišta 23
e) Dragotin – Gospa Dragotinska 24
2. **ISKRIVLJENI OBLICI MOTIVACIJE HODOČASNIČKIH POHODA** 26
2.1. Motivi hodočašća 26
2.2. Problemski aspekti iskrivljenih religijski predodžbi pučke pobožnosti 28
2.3. Komercijalizacija svetišta 29
2.3.1. Religijski suveniri 30
2.3.2. Smještaji i svratišta 32
3. **ISPRAVNE DUHOVNE DIMENZIJE HODOČASNIČKIH BOGOŠTOVNIH ČINA** 34
3.1. Ispravne hodočasničke tendencije 34
3.2. Molitvene inicijative 35
3.3. Pokorničke inicijative 36
3.4. Duhovni rast hodočasničkih inicijativa 37
Zaključak 39
Literatura 41

Sažetak:

U prošlosti je prema Sv. Pismu čovjek hodočastio prema svetim mjestima, traživši intenzivniju blizinu Boga. Motivi su bili (sklapanje Saveza, zavjetovanja, ozdravljenje, molitve, pokorničko putovanje itd.). Motivi današnjeg hodočašća su ponešto slična kao i u prošlosti, samo što danas čovjek ide ne samo kako bi upotpunio svoju vjeru, već često i kako bi proputovao razna mjesta i upoznao nova i važna središta, jednostavno, s namjerom kako bi „turistički" hodočastili. Stoga, sama obilježja hodočašća i ono što prati hodočašće, dovodi do toga da se s vremenom formira nova pojava gospodarstva, nazvana „religiozni/vjerski" turizam.

Nakana ovog rada je prikazati religiozno hodočašće kroz povijesni prikaz hodočasničkih mjesta te kakav je stav današnjih hodočasničkih mjesta i svetišta naspram turističkih obilježja i komercijalizacije.

Ključne riječi: *hodočašće, vjerski turizam, Katolička crkva, vrijednosti, Marijanska svetišta, hodočasnička mjesta, komercijalizacija svetišta*

Summary:

RELIGIOUS PILGRIMAGE.

BETWEEN SPIRITUAL, TOURIST OR COMMERCIAL TENDENCIES

In the past, according to the Holy Scripture, a man had made a pilgrimage to holy places in the search of being closer to God. Motives were (holy union, recovery, prayer, journey of penance,etc.). Motives of making todays pilgrimage are similar to the ones in the past, except for the part where a man makes pilgrimage to complete his faith, or makes pilgrimage and goes to different places and sees new and important centers, but some might make pilgrimage as turists just to simply see new locations and centers of religion.Therefore, the features of pilgrimage and what comes with it,have in time lead to forming another new phenomenon in economy which is called religious/faith turism.

The aim of this paper is to present the religious pilgrimage through a historical overview of pilgrimage sites and the attitude of today's pilgrimage sites and shrines towards tourist features and commercialization.

Keywords: pilgrimage, religious tourism, the Catholic Church, values, Marian shrines, pilgrimage sites, shrine commercialization

Uvod

Po svojoj naravi čovjek je hodočasnik. U neprestanu je hodu, uvijek je na putu. Želi upoznavati nove ljude i krajeve, obići nepoznate predjele, doći onako kamo nije došao, vidjeti što nije vidio. Iskustvo putnika proživio je i izabrani narod Božji, a i Krist Gospodin najizvrsniji je hodočasnik: došao je od Oca, prošao zemljom čineći dobro i otvorio nam put k Ocu, kamo je otišao „da nam pripravi stanove“ (Iv 14,2).

I kršćanin je hodočasnik na putu prema Bogu. Ne samo kao pojedinac nego kao i kao zajednica vjernika. Prema definiciji II. Vatikanskog sabora, Crkva je „narod Božji na putu“[1] i hodočasti prema vječnoj domovini.

Iako je Bog posvuda nazočan i možemo mu se klanjati u duhu i istini na svakome mjestu, rado hodočastimo na mjesta od osobite Božje prisutnosti, gdje Boga želimo susresti na poseban način, ali se hodočašće često poduzima i s inicijativama pokajanja i želje za oslobađanjem od grijeha na putu ka svetosti.

Ovim uvodnim riječima željeli bismo predstaviti glavne misli religioznoga hodočašća te istaknuti njegovu važnost i bitnost u današnjem društvu.

U prvom dijelu pojasniti ćemo što je hodočašće i što ono označava za samoga čovjeka kao i porijeklo hodočašća kao takvog.

U drugom dijelu prikazati ćemo odrednice i tumačenje pojedinih hodočasničkih mjesta. Zatim ćemo ukazati na neke problemske aspekte iskrivljenih religijskih predodžbi pučke pobožnosti, te reći nešto i o komercijalizaciji svetišta.

Naspram neispravnih religioznih tendencija hodočasničkih inicijativa, u posljednjem dijelu diplomskog rada, nakana nam je predstaviti ispravne duhovne dimenzije bogoštovnih čina, poput molitvenih inicijativa, pokorničkih gesti religioznog hodočašća te tendencije duhovnog rasta hodočasničkih inicijativa.

[1] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogmatska konstitucija o Crkvi, Lumen Gentium, u: *Dokumenti Drugog vatikanskog koncila,* (4. prosinca 1963.), Zagreb, 1986., br. 8.

1. POVIJESNI PRIKAZ HODOČASNIČKIH MJESTA

Uvodnim naslovom naše diplomske radnje, nastojat ćemo obuhvatiti povijesni prikaz hodočašća kroz Sveto Pismo do suvremene situacije u svijetu i Hrvatskoj.

1.1. Hodočašće u Svetom Pismu

Hodočašćenje je veoma učestao oblik pučke pobožnosti. Često se obavljaju kao *pokornička* ili *zavjetna*. Danas hodočašća, posebice ona marijanska, pripadaju pučkoj pobožnosti kao i njezin bitan izričaj. Stoga se u cijelom svijetu može opaziti oživljavanje, jačanje i rast hodočašća, posebno onih marijanskih.[2]

Riječ hodočašće je složenica od imenice *hodam* i glagola *častiti*, što u prijevodu označava iskazivanje časti i hvalu Bogu svojim hodom i onim što hod sa sobom nosi do svetog mjesta.[3]

U latinskom *peregrinari* znači otići daleko od svog' zavičaja, stoga je *hodočasnik* zapravo *peregrinus*.[4] Tako su nazivali *stranca, tuđinca* i *beskućnika*, doslovno *onoga koji hoda po poljima,* tj. *izvan grada*, i njih prelazi, ali i onoga što prelazi granice te mora pitati za pravi put u kraju u kojem se našao.[5]

Iz *duhovne potrebe* vjernik *traži* Boga, k njemu ide, želi se susresti s Njim, da bi ga ujedno častio, hvalio i slavio i samim time klanjao.[6]

Hodočašće je jedan od najstarijih oblika pučke pobožnosti, izvanreligijski bogoštovni čin, točnije pobožno pohođenje ili putovanje vjernika u neko svetište, u kojem će ostvariti susret s Bogom po vjeri. Ono se iskazuju za pokoru, radi stjecanja oprosta ili molitve za duhovna ili materijalna dobra, na zavjet, zahvalu za uslišenu ali i primljenu milost.[7]

Naime, još kod starih Grka, Rimljana, pa čak i Germana arheolozi i povjesničari pronalaze dokaze o putovanjima ka udaljenim hramovima i svetinjama, no značajne opise pronalazimo i Svetom pismu.

---

[2] J. ŠIMIĆ, *Pučka pobožnost*, Zagreb, 2019., str. 185.
[3] P. LUBINA, *Vodič Marijanskom Hrvatskom*, Split, 2013., str. 7.
[4] Usp. lat. „peregrinus“, tal. „pellegrino“, u: M. DEANOVIĆ, J. JERNEJ (prir.), *Hrvatsko – talijanski rječnik,* Školska knjiga, Zagreb, 1993., str. 232.
[5] Usp. P. LUBINA, *Vodič Marijanskom Hrvatskom,* str. 7.
[6] *Isto,* str. 7.
[7] Usp. *Isto,* str. 8. – 9.

1.1.1. Stari zavjet

Hodočašća su u povijesti naroda Božjeg prisutna u svim svetim mjestima, posebice vezana uza židovsku povijest.

Na Božji poziv, prvi u povijesti spasenja, na put kreće Abraham (Post 12,1-5), kao Bogu poslušan hodočasnik. On nam je veoma znatan primjer Božjeg poslušnog hodočasnika koji pohodi k Bogu, te kamo ga Bog poziva. Nakon njega, hodočašćenje se nastavlja kamo je i on hodočastio, u Šekem (Post 12,6), Betel (Post 12,8), Hebron odnosno Mamre (Post 13,18), Beer Šebu (Post 21,33)… Budući da su ta mjesta hodočastili Abraham, Izak, Jakov te njegovi sinovi, ona su postala sveta mjesta za sav židovski narod.

Uz to možemo spomenuti i odlazak u Egipat koji se smatra kao važnim putovanjem u povijesti naroda, a nastup Mojsija na povijesnoj pozornici Izraela odaje i njegovu uključenost u život pastira, što osobito pokazuje zgoda Goručeg grma (usp. Izl 3,1).

Narod doživljava Božji poziv da krene na put kako bi mu iskazao štovanje u pustinji (usp. Izl 5,3). Samim time, izlazak iz egipatskog sužanjstva zapravo predstavlja jedno od najvažnijih hodočasničkih putovanja naroda prema novoj budućnosti u obećanoj zemlji. Njegova je poruka prvotno i bitno teološke naravi, ali se u nekom smislu proširuje i na opće civilizacijske i kulturalne okvire osobito u pogledu oslobađanja iz ropstva, tj. iz nečovječjih uvjeta življenja u slobodu.[8]

Značenje hodočašća pritom je bitno određeno, te pretočeno u kulturalne oblike slavljenja i zahvaljivanja, što je osobito vidljivo u tzv. hodočasničkim psalmima (Ps 120-134). I ta činjenica još jednom ukazuje na značenje starozavjetnoga hodočašća kao jedne od ključnih okosnica identiteta naroda kao i izričaja njegove vjere.

Hodočasnička slavlja u hebrejskoj liturgiji na poseban način naznačuju dubinu značenja hodočašća. Zapravo proces historizacije ovih slavlja, koja od agrikulturalnih slavlja bivaju vezana za točno određene trenutke povijesti Izraela, bitno uključuju i hodočasnički dimenziju, do te mjere da ih nazivaju slavlja – hodočašća, što posebno vrijedi za Pashu.[9]

---

[8] N. VRANJEŠ, *Hodočašće – putovanje prema svetome,* Zagreb, 2019. str. 49.
[9] Usp. *Isto,* str. 55.

Nadalje, možemo navesti kako je glavno hodočasničko mjesto koje se smatra na jugu zapravo Jeruzalem, a za sjever Betel. Posebno, otkako je u nj smješten Kovčeg saveza, Jeruzalem se s vremenom sa svojim Hramom razvija u duhovno središte čitavog židovskog naroda, koje ujedno postaje glavnom i jedino svetište i hodočasničko mjesto. Tamo su dolazili o velikim godišnjim blagdanima hodočasnici iz cijele Palestine. Svaki izraelski muškarac koji je navršio 12. godinu svojega života, dužan je hodočastiti u Hram o blagdanima Pashe, Pedesetnice i Sjenice (Pnz 16,1-17).[10] Dakako, osim muškaraca hodočaste i žene, kao i čitava obitelj, od dječje pa sve do odrasle i zrele dobi, osobito o blagdan Sjenica.[11] I danas, Židovi isto tako hodočaste, a najposjećenije hodočasničko mjesto je Zid plača. Svake godine tamo hodočasti preko šest milijuna vjernika.[12]

Izrael je od samih početnih vremena poznavao žrtve. Prinosio ih je u vjeri, praćen spoznajom da je nemoćan, da je Bog svemoćan, da se mora na taj način svidjeti Bogu. Poznavao je zavjete, obećanja, sporazume.[13] Stoga se inicijativa hodočašćenja nastavlja i u Novom zavjetu.

1.1.2. Novi zavjet

U Novome zavjetu možemo spomenuti pri samome početku hodočašćenje mudraca s Istoka, te pastira koji dolaze pokloniti se novorođenom Isusu (usp. Mt 2,1-12; Lk 2,8-20). To je već, prema duhovnoj i pastoralnoj razini, uzor traženja Boga i poklonstva njemu kao cilja i smisla hodočasničkog putovanja.[14]

Zatim, važno je spomenuti i kako Isus hodočasti u hram kada mu je bilo 12 godina (Lk 2, 41-43). Svojim propovjedničkim djelovanjem Isus poziva narod upravo na prihvaćanje Božjeg puta kroz život, što posebno svjedoče njegovi pohodi Jeruzalemu, prema kojemu je usmjereno cijelo njegovo ovozemaljsko životno putovanje.[15] Kroz svoje javno djelovanje sebe predstavlja kao model puta ali i sam put; štoviše jedini put preko kojeg se dolazi Ocu (usp. Iv 14,5). On izuzetno poštuje hram i tradiciju svog naroda, što prikazuje već kao dječak dok u hramu razgovara s učiteljima Zakona (usp. Lk 2, 46-47).

---

[10] Usp. P. LUBINA, *Vodič Marijanskom Hrvatskom*, str. 11.
[11] Usp. *Isto*
[12] Usp. https://www.bitno.net/vjera/hodocasce-u-svjetlu-vjere/ (stranica konzultirana 14. kolovoza 2014.)
[13] M. ŠKVORC, *Vjera i nevjera – problemi naših dana i misterij naših duša,* Zagreb, 1982., str. 61.
[14] Usp. N. VRANJEŠ, *Hodočašće – putovanje prema svetome,* str. 56. – 57.
[15] Usp. M. ZOVKIĆ, Crkva putujuća i suputnička, u: *Bogoslovska smotra* 54 (1984.) 4., str. 469. – 470.

Mnogi drugi elementi Isusovog javnog djelovanja pokazuju da je upravo hram u Jeruzalemu bitno odredište njegova putovanja.[16] On cijelo vrijeme svoga poslanja, o različitim blagdanima, putuje s učenicima u Jeruzalem.

Posebno veliku ulogu imala su ta hodočašća te odigrala za vrijeme njegova javnog djelovanja. To su bile prilike kad je Isus mogao svoj nauk iznositi pred mnoštvom hodočasnika koji su bili prisutni. Vijest o Mesijinu dolasku na taj se način lakše i brže širila te dopirala i do najzabitijih mjesta Palestine, ali i preko njezinih granica. On je tim činom htio da i njegova krvava žrtva na križu bude prinesena za vrijeme jednog takvog hodočašća, a i rođendan Crkve, silazak Duha Svetoga nad apostole, dogodio se upravo na Pedesetnicu – kada su brojni Židovi i drugi narod hodočastili u Jeruzalem.[17]

Možemo spomenuti isto tako hodočašćenje apostola, kao i preobraćenog Pavla, koji broji iza sebe tri svoja putovanja, na koja danas vjernici rado hodočašće i polaze – putevima sv. Pavla.

Crkva je nastavila praksu hodočašća, i to veoma rano. Hodočastilo se najprije na Isusov grob i Rim, na grobove apostola Petra i Pavla te drugih mučenika iz prvih kršćanskih vremena. U četvrtom stoljeću vjernici počinju putovati prema mjestima u Svetoj zemlji, odnosno mjestima vezanim za život Isusa Krista.

1.2. Suvremena hodočasnička mjesta

Pri ovom potpoglavlju reći ćemo nešto koja su to suvremena hodočasnička mjesta u svijetu zatim na području Republike Hrvatske. S obzirom da ima dosta takvih hodočasničkih mjesta, izdvojit ćemo najznačajnija i najvažnija hodočasnička mjesta u svijetu: Rim, Jeruzalem, Fatima, Lourd, Santiago de Compostela, Međugorje itd.. Na našim prostorima postoji mnoštvo svetišta, hodočasničkih mjesta, a na poseban se način među vjernicima štuju mjesta posvećena Blaženoj Djevici Mariji, marijanska svetišta.

1.2.1. U svijetu

Gledajući na hodočasnička mjesta u svijetu te stav crkve spram njih, možemo reći kako je Crkva, kao zajednica hodočasnika, i sama hodočasnica te živi u povijesnim kategorijama.

---

[16] Usp. N. VRANJEŠ, *Hodočašće – putovanje prema svetome,* str. 57.
[17] Usp. https://www.bitno.net/vjera/hodocasce-u-svjetlu-vjere/ (stranica konzultirana 14. kolovoza 2014.)

„Ona je suviše povijesna da bi poricala svaku vrijednost hodočašća prema mjestima Isusova zemaljskog života ili mjesta njegovih očitovanja u životu svetih. Ona u ovim okupljanjima na mjestima Kristova djelovanja vidi prigodu da vjernici zajednički ustraju u vjeri i molitvi; ona ih na tim mjestima iznad svega nastoji posjetiti da su na proputovanjima prema Gospodinu te da ih on vodi“.[18]

Vođeni tim riječima, željeli bismo prikazati važna, povijesna svjetska svetišta ali i hodočasnička mjesta, kojima su pohodili svetci, isto tako i na kojima su se dogodila brojna ukazanja te manifestirala neka čudesa.

a) Jeruzalem

U svojemu Otkrivenju sveti je Ivan triput progovorio o “novom Jeruzalemu koji siđe s neba od Boga” (Otk 3,12; 21,2; 21,10). “Novi Jeruzalem” nije zemljopisni položaj, nego euharistijski. Dolazeći na bogoslužje, kršćani su pristupili novoj “gori Sionu i gradu Boga živoga, Jeruzalemu nebeskom, nebrojenim tisućama anđelâ, svečanom skupu, Crkvi prvorođenaca zapisanih na nebu… dusima savršenih pravednika i Posredniku novog Saveza – Isusu – i krvi škropljeničkoj što snažnije govori od Abelove” (Heb 12,22–24).[19] Nebeski se Jeruzalem sad spustio na zemlju i postao blizak kao i nedjeljna misa.

Rani su kršćani rado posjećivali mjesta Isusova života. Sveti Meliton iz Sarda posjetio je, oko 170. godine poslije Krista, mjesta Isusove muke i to je imalo dubok utjecaj na njegovo propovijedanje. Stari crkveni povjesničar Euzebije, govori nam o kapadocijskom biskupu koji je, oko 210. godine, otišao u Jeruzalem odati poštovanje i istražiti sveta mjesta.

Sredinom 4. stoljeća, sveta Jelena, majka cara Konstantina, otišla je na slavno hodočašće u Svetu zemlju, tijekom kojeg je upravljala arheološkim iskapanjima. Jeruzalem je zadržao tu privlačnu snagu zato što je u sebi sadržavao uspomene na Gospodinovu muku. Međutim, on više nije bio jedino hodočasničko odredište.

Hodočasnici su putovali i da bi barem nakratko vidjeli žive svece – i možda dobili kakav savjet od njih. Sveti Antun Pustinjak bio je tako slavan da je u svoju pustinjsku nastambu privlačio mase, a mnogi su se od tih posjetitelja zadržali kako bi živjeli u njegovoj blizini kao pustinjaci ili redovnici. Govorilo se da je on bio uzrok nastanku grada

[18] G. GEORGE, «Hodočašće», u: *Rječnik Biblijske Teologije*, Zagreb, 1969., str. 305.
[19] Usp. https://www.bitno.net/vjera/sv-augustin-je-krscane-opisivao-kao-hodocasnike-u-smrtnosti/ (stranica konzultirana 20. kolovoza 2015.)

usred pustinje. Ono što je još zanimljivije jest to što je hodočašće ubrzo postalo prevladavajućom metaforom kad se govorilo o svakodnevnom životu na zemlji. Rani su kršćani o sebi često govorili kao o prognanicima i putnicima koji putuju k svojoj domovini. Sveti Augustin oslikava vjernike kao "hodočasnike u ovoj smrtnosti".[20]

No, odvažiti se i krenuti na hodočašće u Svetu zemlju, ponekad je zahtijevalo i spremnost na požrtvovnost. Gotovo 5000 kilometara dugo putovanje od Francuske zapadne obale pa sve do crkve Svetog groba u Jeruzalemu bilo je veoma riskantan podvig u povijest srednjovjekovnih hodočasnika. Najteža stvar koja se mogla dogoditi svakom hodočasniku na tome putu, u 11. stoljeću na mukotrpan način probiti se kroz necivilizirane balkanske putove. Usprkos obraćenju Ugarske na kršćanstvo i vjerskom preporodu Bizantskog carstva, kopneni put uz Dunav kroz današnju Austriju, Mađarsku i Hrvatsku te granični prijelaz u Bizant kod Beograda bio je sve, samo ne siguran. Kružile su užasne priče o razbojstvima, mučenjima, silovanjima te drugim doživljajima punile su tadašnje primitivne putne kronike neporeznih hodočasnika koji su putovali sami ili u skupinama.[21] Nakon što je izašao iz Bizantskog carstva na njegovu najjužnijem vrhu kod Laodiceje u sjevernoj Siriji, hodočasniku je valjalo prevaliti još nekoliko stotina milja dug put kroz pustinju u kojoj j živjelo vrlo nepovjerljivo i neprijateljski raspoloženo muslimansko stanovništvo koje nije nikada priznalo bizantsku vlast. Ne svojom voljom, mnogi se kršćanin bacio na koljena i klanjao u smjeru Meke, ne bi li se na taj način spasio od nekog muslimanskog handžara čiji mu je vlasnik upravo bio ispraznio ono što je hodočasnik nosio pri putu. Veće skupine jedino su tako mogle računati sa stanovitom sigurnošću na putovanju.

Jedno od najspektakularnijeg putovanja u 11. stoljeću, bilo je veliko njemačko hodočašće u Svetu zemlju, godine 1064. Povorka se sastojala od preko 12.000 sudionika, koji su bili iz svih krajeva Njemačke, a sastali su se u Passauu i Regensburgu. Na čelu tog hodočasničkog pohoda bili su nadbiskupi Siegfried iz Mainza i Gunther iz Bamberga, te Wilhelm iz Utrechta i Otto iz Regensburga, kao i mnogi drugi vjerski poglavari, predstavnici velikih njemačkih gradova i samostana. Tu su sudjelovali i veliki broj knezova, vojvoda, grofova, plemenitih gospođa i gospoda te vitezovi. Krema imućnog

[20] https://www.bitno.net/vjera/sv-augustin-je-krscane-opisivao-kao-hodocasnike-u-smrtnosti/ (stranica konzultirana 20. kolovoza 2015.)
[21] Usp. N. FOSTER, *Hodočasnici*, Zagreb, 1986., str. 113.

njemačkog društva (s poslugom!) – zacijelo je bio najznamenitiji skup njemačke moći i bogatstva u srednjem vijeku.[22]

Dakako, mogli bismo spomenuti kako je već onda Crkva prikazivala hodočašća kao da su motivi bili samo sintetizirani na duhovnim vrednotama: ljudi su kretali na putovanje da posjete grob nekog apostola ili mučenika, odnosno neko crkvenim dekretom proglašeno sveto mjesto, kako bi se tamo pomolili ili da počinu neka druga bogougodna djela, da potraže čudesno ozdravljenje, da iskupe zavjet ili obnove pokoru. Mi smo, međutim otkrili kako se pod pojmom „hodočašće" kriju daleko manje uzvišeni motivi – poput progonstva ili kazne za ubojstvo i druge zločine, prikladna metoda da se neki grad riješi svojih nepoželjnih stanovnika. Ali ni svi takvi pojedini razlozi nisu zajedno dovoljni da uspiju opravdati putovanja toliko broja ljudi.[23] Zaključno time, Jeruzalem je utoliko važno središte i mjesto od samog početka hodočašća, no poradi njegove geološkog smještaja, Zapadnjaci su krenuli na nešto bliže destinacije, od koje navodimo u sljedećem dijelu.

b) Rim

Povijest srednjovjekovnog hodočasništva uopće se ne može zamisliti bez rimske jubilejske godine. Papa Bonifacije VIII. i njegov kardinalski kolegij objavili su u buli „Antiqurum Relatio" – „tradicija naših predaka" – izdanoj 22. veljače 1300. godine prvu od niza jubilejskih godina. Jubilejska godina je, kao ideja stara kao i 3. knjiga Levitskog zakonika. Bog je na brdu Sinaju uputio Mojsija i stavio mu da dušu: „Tu pedesetu godinu proglasite svetom![24] Zemljom proglasite oslobođenje svim njezinim stanovnicima. To neka vam bude jubilej, oprosna godina. Kod Židova je iz početka jubilejska godina bila godina kada se međusobno dijelila žetva i svi su se susretali u bratskoj ljubavi i poštovanju, što je bilo povezano s nekom amnestijom za robove i druge zarobljenike.[25]

Papa Bonifacije je u svojoj buli produžio rok na 100 godina s obzirom da je pedeset godina prekratak rok da se čitavom kršćanstvu omogući hodočašće u Rim. Smatrao je da svrha kršćanske jubilejske godine nije u tome da kršćani sav svoj imetak, posjed, bogatstvo i bratsku ljubav podijele između sebe i svojih susjeda, nego da budu povezani, isključivo s majkom Crkvom u Rimu.

---

[22] Usp. N. FOSTER, *Hodočasnici*, str. 113.
[23] Usp. *Isto*, str. 116.
[24] *Isto*, str. 160.
[25] *Isto*

Uz pomoć velike moći svojih dvaju ključeva, Bonifacije je ponudio prekrasnu zbirku duhovnih mamaca kako bi pokrenuo europske narode na hodočašće u Rim. Od vremena antičkih proslava i igara u cirkusu što su se u Rimskom carstvu održavale krajem svakog stoljeća, grad nije doživio nešto slično jubilejskim godinama. Naravno da se na sjećanje takvih svečanih dana dijelio potpuni oprost, „plenarni oprost“, posebno popraćen spisom i pečatom, sa šarenim vrpcama. Rimski obrtnici, morali su raditi dan i noć da proizvedu dovoljno milijuna medaljica, sličica, statua, štapova, boca i svih mogućih drugih vjerskih suvenira koji su se prodavali hodočasnicima. Podizala su se nova svratišta i hospiciji, a stara su se temeljito obnavljala. Svima njima bilo je dopušteno da lihvarskim cijenama pljačkaju hodočasnike. Neki su se engleski hodočasnici žalili da su plaćali trinaest *pennyja* za ležaj što su ga dijelili s još trojicom suspavača. Usprkos općenitoj nestašici hrane, izvori mesa, kruha, ribe i vina kojima su se mase prehranjivale bili su nepresušni, a cijene vrtoglavo visoke![26]

Prirodno je da je Rim postojao sve popularnije hodočasničko mjesto, što je hodočašćenje više ulazilo u modu. Rim doduše nije putniku mogao pružiti crkvu Svetog groba ili Golgotu kao što to na primjer ima Jeruzalem prema svojoj povijesti, ali su se izrađivale vrlo dobre imitacije. Rim je bio mnogo bliži od Jeruzalema, a to je bio odlučujuće mjesto za njegovu popularnost. Dakako, Rim je, osim toga, imao katakombe Petra i Pavla, grad je bio ugodan, a u njemu je bio i velik broj provjerenih svetišta čija se čudotvorna moć bila potvrdila u toku stoljeća.

Pape su vrlo rano odobravali hodočasnicima osobite privilegije. Papa Nikola I. se već godine 865. hvalio „tisućama što svaki dan odasvud dolaze da mole zaštitu i zagovor od kneza apostola“.[27] Prema tome možemo s pravom reći kako je Rim već u tim vremena bio doista neobičan grad! Kao središte zapadne vjere, bio je podložan snažnom bizantijskom utjecaju (koji je davao pečat načinu života), uz to bio je i nositelj glavnog rada Europe i središte novaca, kulture, luksuza. U Rimu su, prema svemu sudeći bili najbolji hoteli, restorani, borderli, najljepše kupovne žene i muškarci. Stoga je Rim bio kadar hodočasniku pružiti svaku iole poznatu zabavu, kao i mnoge nepoznate i nezamislive igre i užitke.[28]

---

[26] Usp. N. FOSTER, *Hodočasnici*, str. 161.
[27] *Isto*, str. 162.
[28] Usp. N. FOSTER, *Hodočasnici*, str. 164.

Suprotno tome u odnosu na Rim, sjeverozapadno smještena, i u nešto drugačije i osebujnom svojstvu, nalazi se Fatima o kojoj ćemo u sljedećem dijelu nastojati prikazati njezino svetište.

c) Fatima

Portugal je naime, kao samostalna zemlja, započinjala svoju povijest godine 1085. kada je počela borba njegova naroda za oslobođenjem zemlje od Maura i Španjolaca. Borba za oslobođenje ove zemlje vođena je pod zaštitom djevice Marije i trajala je skoro 3 stoljeća.

Prva prijestolnica ove zemlje je grad – Porto a po njemu je cijela zemlja dobila svoje ime Portugal – bio je posvećen Djevici i u svom grbu nosio je njezin s natpisom *Civitatas Virginis*. Nju, djevicu Mariju, zazivaju mnogi Portugalci u pomoć u svojim bojevima za oslobođenje zemlje, i njoj posvećuju osvojene krajeve i gradove.[29]

U Portugalu je uvijek čašćena bl. Djevica Marija. To je naročito došlo do izražaja u sjednici parlamenta 11. IX 1646. Na istoj svečanoj sjednici donesena je odluka da se Marija u svojstvu bezgrešne Djevice izabere i potvrđuje za zaštitnicom i kraljicom grada Portugala.[30]

Irijska Dolina je kraj u kojem su se zbila Gospina ukazivanje 1917. To je predio između sela Fatime i sela Mointe. Na portugalskom se jeziku taj se kraj naziva Cova da Iria. Smještena je na visoravni Sera da Aire, gdje ima mnogo dolina i livada. Dolina koju je Gospa izabrala za pozornicu svojih ukazivanja stvarno odgovara pozornici, jer ima zaokruženog ravnog prostora i laganog uspona. Na tom prostoru ima mjesto za milion hodočasnika. Ova dolina zove se Irijska po staroj crkvi u čast svete Irene (skraćeno Ira). Prema tome, Cova da Iria, možemo prevesti: Dolina svete Irene ili Irijska Dolina. Time želimo napomenuti da je ime Irena grčkog podrijekla i da označuje osobu koja voli mir. U tom smislu, moglo bi se *Cova da Iria* prevesti sa *Dolinom mira*. Taj bi prijevod odgovarao misiji Fatimske Gospe. [31]

---

[29] Usp. P. VEŠARA, *Fatima – 50. godišnjica Gospinih ukazivanja,* Zagreb, 1967., str. 8. – 9.
[30] Usp. *Isto,* str. 11.
[31] U toj dolini imao je Lucijin otac mali posjed kamo je Lucija gonila ovce na ispašu. Na tom posjedu javila se Gospa.

Ovo je dosta važno spomenuti kada se uzme u obzir protuvjerski progoni koji su nastupili, jer je taj posjed bio pod zaštitom obitelj Dos Santos, i tako je mjesto Gospinih ukazivanja imalo svoga zakonitog čuvara.[32]

Gospina ukazivanja u Irijskoj Dolini (Fatima), 1917., nisu došla iznenadno. Gospini odabranici, a to su: Lucija, Hijacinta i Franjo, nisu bili slučajno baš oni kojima će se Gospa ukazati, već su dvije godine unaprijed pripravljeni na ove događaje. Ovu pripravu obavio je jedan anđeo koji se djeci objavio kao Anđeo čuvar Portugala.[33]

Imamo primjere kako je tako postupila i u Lurdu, u La Saletti, u Pontmainu, a tako će postupiti i u Fatimi 1917., i opet 1931. i 1934. u Bagnexu i Beauringu u Belgiji itd., iz razloga što je njezina milina boraviti među skromnim i malenima i njoj je drag razgovor s njima. Ona kao takva, među djecom nalazi svoje najhrabrije i najvjernije „vitezove“.[34]

Vođeni ovim riječima, Gospa je sebe prikazala kao Majka svih nas, a posebice dječice i nevinih ljudi. Nakon Fatime, prikazat ćemo zatim, još jedno ukazanje na kojem se Gospa ukazala, a to je Lourd, koji ujedno najavljujemo kao naredni naslov.

d) Lourd

U ovom hodočasničkom mjestu željeli bismo prikazati kronologiju ukazanja maloj vidjelici Bernadette Soubirous. Možemo istaknuti kako postoji poveznica između prethodnog i ovog hodočasničkog mjesta, gdje se Majka Božja ukazuje isto tako malenoj dječici, između 12 i 14. godina.

Prvo ukazanje – 11. veljače 1858. godine - Bernadette Soubirous (14), njena sestra Tionette (12) i njihov mali prijatelj Jeanne Abadie (13) otišli su u šumu, po drva. Hodali su do Massabielle i ugledali su špilju pred kojom je tekla rijeka. Bernadette Soubirous je začula neki zvuk poput naleta vjetra i kada je pogledala prema špilji, ugledala je u krajnjem gornjem uglu neku prekrasnu gospođu odjevenu u bijelu opravu s plavim pojasom i sa žutom ružom na stopalima. Gospođa je prstom pozvala Bernadette da se približi. Dok je Bernadette molila krunicu vidjela je i gospođu kako prebire po zrncima krunice, ali ne miče ustima. Prilikom drugog ukazanja – 14. veljače, iste godine, Bernadette Soubirous osjeća poticaj da ode do špilje s druge dvije djevojčice. Ponijele su bočicu sa svetom vodom da poškrope vodom gospođu iz špilje, u slučaju da ju opet vide.

[32] Usp. P. VEŠARA, *Fatima – 50. godišnjica Gospinih ukazivanja,* str. 13. – 14.
[33] Usp. *Isto,* str. 17.
[34] *Isto,* str. 14. – 15.

Bernadette je nagovorila djevojčice da kleknu i da zajedno mole krunicu. Bernadette Soubirous ponovno ugleda gospođu s krunicom na ruci. Škropila je svetom vodom prema gospođi i rekla: „ako si od Boga, ostani. Ako nisi, otiđi.“[35] Što je Bernadette više škropila vodom to se gospođa sve više smiješila. Treće ukazanje, 18. veljače, iste godine, Bernadette Soubirous je ponovno klečala u špilji. Ponovnim ukazanjem, gospođa ju je upitala: „hoćeš li biti tako dobra i dolaziti do spilje daljnjih petnaest dana?“ Bernadete odgovori: „Da, obećajem to“. Gospođa je zauzvrat njoj obećala slijedeće: Obećajem da ću te usrećiti, ali ne u ovome svijetu nego u idućem. Ovdje možemo primijetiti kako je bilo više od petnaestak ukazanja…Dolazimo do šesnaestog ukazanja gdje na svetkovinu Blagovijesti, Bernadette nije odlazila do špilje već tri tjedna. Tek tijekom noći od 24. na 25. ožujka ona odjednom osjeti velik poriv da ode do špilje Massabielle. Čim je Bernadette stigla, ugledala je Gospu. Ostala je oko sat vremena u ekstazi, gledajući u Gospu. Tri puta je upitala Gospu za ime. Gospa joj se samo nasmiješila; zatim se Bernadette ohrabrila i četvrti puta ju upita za ime! Dobila je odgovor: *Ja sam bezgrešno začeće*. Bernadette nije to razumjela, čak ni nakon svoje posjete župnom svećeniku. Tek popodne, nakon svog razgovora s veoma učenim gospodinom Estradeom, počela je uviđati da je ta Gospa Blažena Djevica Marija. Zatim je uslijedio predah u viđenjima. Posljednje ukazanje dogodilo se, 16. srpnja 1858. godine – na svetkovinu naše Gospe od Karmela.[36] Međutim, još od prethodnog ukazanja vlasti su ogradile spilju sukladno dekretu od 10. lipnja 1858. i zatvorile prilaz spilji. Bernadette je kleknula na drugoj obali rijeke Gave, zajedno sa svojom tetkom Lucille. Bila je jedno kraće vrijeme u dubokoj ekstazi, baš kao i ranije, prije nekoliko mjeseci.

Prvo od ovih 18 ukazanja naše Gospe u Lurdu dogodilo se 11. veljače 1858. Tijekom ukazanja i nakon njih, Bernadette Soubirous je postala osoba kojoj su se divili, smatrali su ju važnom, ali su ju i odbacivali! Jednostavna, poštena i odana djevojčica. ostala je mirna i veoma otvorena duha obzirom na istraživačke postupke crkve i svjetovnih vlasti, odlučno se opirala njihovu bezobzirnom ustrajavanju, dok im je stalno morala ponavljati o ukazanjima ono što je već rekla. U srpnju 1866. godine, želi ostvariti svoju želju i živjeti posvećena vjeri. Pridružuje se sestrama Božje ljubavi u Neversu, u Saint-Gildardu, sjedištu kongregacije. Prije nego li je napustila svoj voljeni Lurd i svoju obitelj, Bernadette Soubirous je otišla do špilje 14. srpnja 1866. Bernadette je zatim

[35] Usp. https://gospa-lurdska.hr/lurdska-ukazanja/ (stranica konzultirana, listopad, 2019.)
[36] Usp. *Isto*

živjela s opaticama u Neversu po imenom kojeg je dobila na svom krštenju, sestra Marie-Bernarde.[37] Umrla je u srijedu, 16. travnja 1879. god., sa svega 35 godina. Na smrtnoj postelji, ponovno je potvrdila na zahtjev pape Pia IX. i lurdskog biskupa, pod prisegom, sve svoje izjave o događajima u špilji Massabielle. Nakon dugotrajnog i strogog procesa, sukladno crkvenom zakonodavstvu, sestra Marie-Bernarde proglašena je svetom. Papa Pio XI. učinio je to 8. prosinca 1933. god. Njeno je tijelo ostalo netaknuto, u staklenom lijesu, u kapelici samostana u Neversu.

Ova ukazanja u Lurdu u cijelosti je odobrila Sveta stolica 18. siječnja 1862. godine.[38]

Nakon svetišta u spomen Gospi, pridat ćemo važnost i svetištu koje nosi ime po svetcu i jednom od dvanaestorice apostola, sv. Jakova Zebedejeva, Ivanova brata. Njegovo hodočasničko pohođenje i svetište pronaći ćemo u Santiagu de Composteli o kojem govorimo u sljedećem djelu.

e) Santiago de Compostela

Ovo svetište je poznato još kao svetište svetog Jakova, koje je kao takvo zračilo jedinstvenom, sveobuhvatnom snagom iz koje je nastao masovni pokret bez presedana. Ono je iz tvrdog drveta srednjovjekovnog neznanja iznicalo vlastitim političkim i kulturnim profilom. Preko 200 godina, bio je Santiago vrelo europske civilizacije. Na tom vrelu razvili su se europska umjetnost, arhitektura, kiparstvo, glazba i instrumenti na kojima se izvodila kao i pjesništvo, književnost i legende. Sukladno tome, Zvijezde su tako pokazivale put u Santiago, tvrdila je legenda o svetištu svetog Jakova. Mliječna Staza predstavlja nebeski odsjaj svetog puta. [39]

Usporedno s hodočasničkim putevima u Jeruzalem koji su bili prožeti krvlju europskih plemića čiji su grobovi zapisani sa strahopoštovanjem u brojim kronikama; naspram cesta u Rimu koje su bile popločene sramotnim poslovima crkvenih poglavara o kojima je u kronikama premalo zapisano; ali činjenično da su putovi u Santiago bili ključ koji je Europi otvorio put umjetničkom stvaralaštvu. Nigdje nisu bile takve ljepote, sjaja, tajanstvenosti i veličine srednjega vijeka obasjane tako sjajnim svjetlom kao za velikih hodočasničkih svečanosti u Santiago de Composteli – poezije, glazbe, romanička

[37] Usp. https://gospa-lurdska.hr/lurdska-ukazanja/ (stranica konzultirana, listopad, 2019.)
[38] Usp. *Isto.*
[39] Usp. N. FOSTER, *Hodočasnici*, str. 201.

katedrala, junački epovi i dr. Do sad sve nabrojeno, bilo je plod duha, tjelesne snage i fantazije bezbrojnih anonimnih ljudi koji su se otputili na dug i mukotrpan put prema Santiagu de Compostelu cestama bez kraja, da spase svoje duše te pronađu svoj identitet.[40]

Pobožni putnici, četa stranih putnika na „Jakovljevu putu“ nazvana su u 12. stoljeću „pelegri“ – hodočasnici. Oni koji su putovali u Jeruzalem zvali su se „palmerosi“ – palmari, a hodočasnici u Rim „romerosi“ – romari.[41] Putnici su trebali proputovati sedam stotina kilometara, vrlo naporan i dug dio puta od francuske granice do svetišta svetog Jakova u Composteli. Ona je vjerojatno bila jedina europska cesta koja je bila izgrađena specijalno za postojanje rijeke mnogih hodočasnika – pješaka. Tim putem su polazili mnogi, od kojih možemo spomenuti – slikari, klesari, tesari, kipari, pjesnici, plesači, žongleri, pelivani, opsjenari i pripovjedači legendi. Oni svi su bili životni eliksir srednjovjekovne Europe. Njihova zasluga je ta što se na ključnim mjestima puta, „Comino di Santiago“, izgrađen niz izuzetno lijepih samostana, katedrala, svratišta, mostova i gradova. Počevši od Roncevallesa i Pirinejima, slijede gradovi Pamplona, Puerte la Reine, Estella, Logrono, St. Domigo de la Calzada, Sahagun, Leon Astorga, Ponferrada, Cobrero, Sarria, Lugo i na kraju Santiago.[42]

Sveti apostol Jakov Stariji, Sant'ago i njegov grob Composteli primjer su veličanstvene mnogoznačnosti čitavog odnosa između zavjetnog svetišta i masovnog turizma – odnosno imperijalističkog poriva za kolonizacijom – a sve po planovima i pod kontrolom Crkve.

Najraniji zapis o svetom Jakovu i njegovu grobu nalazimo tek u Martyrologicumu francuskog redovnika Usarda iz godine 865. Svi ostali podaci i priče o otkriću groba vrlo su dirljivi i tajanstveni ali nisu povijesno osnovani.

Kosti svetog Jakova pokazale su se nevjerojatno važnima. Pomoću njih se poticalo oduševljenje za rat protiv Maura i spremnost za darivanje golemih iznosa.

Sveti Jakov postao je španjolski nacionalni svetac i zaštitnik svih španjolskih križara spremnih da žrtvuju svoje živote za oslobođenje Španjolske od Islama.

---

[40] Usp. N. FOSTER, *Hodočasnici*, str. 225.
[41] *Isto*, str. 202.
[42] Usp. *Isto*

Sveti je Jakov liječio bolesne i donosio sreću svakome tko je kupio „ovjerenu“ Jakovsku kapicu, koja je bila u svetištu u Santiagu ili bilo u kojoj od crkava na putu posvećenoj svetom Jakovu.[43]

Putevima sv. Jakova, koje nas je vodio kroz Santiago de Compostelu, i tolikoj ljepoti do sad opisanoj, možemo reći da nas ovo mjesto ima čime ponuditi i svojom destinacijom dakako pružiti predivno hodočasničko putovanje i mogućnost smještaja.

Nakon Compostela, selimo se nešto južnije prema svetištu koje još uvijek nije priznato od strane crkve, drugim riječima prikazat ćemo Međugorje kao mjesto na koje danas, mnogi hodočaste, iz užih ali i širih krajeva.

f) Međugorje

Već više od tri desetljeća šestero, na početku djece, to jest vrlo mladih ljudi iz Međugorja u Hercegovini, a danas su to majke i očevi u zrelo dobi, ustrajno i nepokolebljivo tvrde da se susreću s Gospom, s Majkom Božjom, onom koja je rodila Isusa iz Nazareta, a koji je, prema kršćanskom uvjerenju, i Krist, utjelovljeni Bog s njom komuniciraju, mole se i razgovaraju te od nje primaju poruke za sebe, župu, za Crkvu, za cijeli svijet, za sve ljude oko sebe. Njihove tvrdnje su, kao što i sam autor navodi, zaintrigirale ne samo vjernički, prije svega kršćanski, osobito katolički svijet, nego li i one koji uopće nisu vjernici. Zbog takvih izjava i neobičnosti događanja, nastali su i mnogi prijepori, u rasponu od uvjerenja da takvo što uopće nije moguće do snažnog pristajanja uza sve što dolazi iz Međugorja.[44]

Prema iskustvenom posvjedočenju onih koji su ukazanje doživjeli i prema vjeri, čini se, snažno stremi i Međugorje sa svim svojim događanjima u njemu te oko njega, pa ga mnogi doživljavaju kao snažan i izravan Božji zahvat u sasvim konkretnu suvremenu povijest. Za njih se razmišljanje vrsnog poznavatelja međugorskih događanja, Tomislava Pervana, čini veoma utemeljenim i smisleni. On tvrdi sljedeće: „Ono što su kritički um i filozofija razorili, katolička teologija u mnogome propustila, ono na što e pastiri u Crkvi ne usuđuju, pokušava učiniti Duh Sveti preko Marijina ukazanja i njezinih poruka svijetu. Obraćenja i oživljavanje organizma i njezinih poruka svijetu. Oživljavanje i obraćenje organizma Crkve koja je u mnogima zamrla. Maleni svijet razumije Gospin govor i

[43] Usp. *Isto,* str. 202. – 204.
[44] Usp. Ivan KORDIĆ, *Kako razumjeti Međugorje,* Međugorje – Zagreb, 2002., str. 9.

prihvaća ga. Oživljuje nadu u beznađu. Bog je uza svoj narod. Biblijska vjera i biblijska iskustva ponovo postaju nazočna i živa".[45]

Poznato je da službena Crkva nije još priznala autentičnost međugorskih ukazanja. Pape se o tome još nisu službeno očitovali ni pozitivno ni negativno. Pozitivna je dakako činjenica da nema negativnih očitovanja, budući da se ono sigurno dogodilo da je sa stajališta Svete stolice tamo ustanovljeno išta što bi kompromitiralo poklad katoličke vjere. Postoje čak i pouzdana svjedočanstva da je i sam papa Ivan Pavao II. bio uvjeren u autentičnost međugorskih događanja[46]

Crkva je na Drugom Vatikanskom koncilu sebi posebno dozvala u svijest da je Marija njezin model i primjer;[47] da štujući Mariju ona u Njoj, „kao u najčišćoj slici, s radošću promatra ono što ona sama kao sva Crkva želi biti i što se nada postati"[48], jer je Isusova Majka, budući da je već dušo i tijelom u nebo proslavljena, „slika i početak Crkve kakva ima biti kad se u budućem vijeku dovrši", a ujedno na ovoj zemlji, dok ne dođe dan Gospodnji, „svijetli pred Božjim narodom na putu kao znak sigurne nade i utjehe".[49]

1.2.2. *U Hrvatskoj*

U Hrvatskoj imamo mnogo svetišta i hodočasničkih mjesta od kojih ćemo navesti nekoliko nama bitnih, odnosno važnih te opisati ih kao u prethodnom dijelu.

a) Bistrica – Majka Božja Bistrička

Glavnim hrvatskim nacionalnim Gospinim svetištem smatra se svetište Majke Božje Bistričke, koje se nalazi u Hrvatskom zagorju. Posve je stoga shvatljivo da je isto svetište i najglasovitije svetište Nadbiskupije Zagrebačke. Od davnina u Bistricu, na Marijine blagdane i određene dane dolazi veoma velik broj hodočasnika. A pojedinačnih posjetitelja ima i svakog dana u godini. Počeci Gospina štovanja u Bistrici su vrlo skromni. I ne bilježe veliku starinu. Čudotvorni Gospin kip izrađen je oko 1500. U početku se štovao u kapelici na Vinskom vrhu, na području župe.

---

[45] Ivan KORDIĆ, *Kako razumjeti Međugorje,* Međugorje – Zagreb, 2002., str. 49.
[46] Usp. *Isto,* str. 129.
[47] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dogmatska konstitucija o Crkvi, Lumen Gentium, u: *Dokumenti Drugog vatikanskog koncila,* (4. prosinca 1963.), Zagreb, 1986., br. 63. (Ubuduće citirano LG)
[48] DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konstitucija o svetoj liturgiji, Sacrosanctum concilium, u: *Dokumenti Drugog vatikanskog koncila,* (4. prosinca 1963.), Zagreb, 1986., br. 103.
[49] Usp. LG, br. 68.

Zatim su godine 1545. Turci provalili do Konjščine, nedaleko od Bistrice, pri čemu je tadašnji župnik prenio Gospin kip u župnu crkvu sv. Petra i Pavla u Bistrici i radi veće sigurnosti da ga uzidati pod korom u zid crkve.

Godine 1588. kip je otkopan te povraćen javnom štovanju, koje je opet postalo oko 1650., kada je kip ponovo zazidan.[50] Gospin kip je pronađen 16. srpnja 1684. i izložen ponovno javnome štovanju koje nikada više nije prestalo. Odmah onih dana, pošto je pronađen kip, dogodilo se prvo ozdravljenje. Mnoga od njih naslikana su na zidovima u trijemu koji okružuje Gospino svetište.

Za produbljenje i širenje Gospina štovanja u Bistrici mnogo su učinili razni zagrebački biskupi i nadbiskupi, bistrički župnici, hrvatski velikaši kao i hrvatski sabor sa svojim zaključcima godine 1710., 1721. i 1835. Biskup Juraj Branjug posvetio je crkvu 13. srpnja 1731. na čast Gospe Snježne, i od tada se svetište i mjesto zovu Marija Bistrica.

Dana 9. rujna 1984. slavio se u Bistrici Nacionalni euharistijski kongres, 300. obljetnica štovanja Majke Božje Bistričke i završetak slavlja 13 stoljeća kršćanstva u Hrvata. Toga se da, prema službenim podacima, u Gospinom svetištu pojavilo oko 500.000 hodočasnika, gdje su svi hrvatski biskupi predvodili misno slavlje.[51]

Nakon glavnog hrvatskog nacionalnog svetišta, krenuti ćemo prema našim krajevima, točnije prema Požesko – slavonskoj dolini, zapadno slavonskog dekanata. U sljedećem naslovu spomenuti ćemo svetište posvećeno Gospi od Utočišta, koje je kroz povijest nekoliko puta stradalo, počevši od Drugog svjetskog rata pa sve do Domovinskog rata, kada je crkva bila potpuno razrušena, ostavši s tek nešto malo djelića zida.

b) Voćin – Majka od Utočišta

Majka od Utočišta, ili kako je mnogi vole zvati Gospa Voćinska, poznata još kao Kraljica slavonskih brežuljaka, ujedno je središnje marijansko svetište Požeške biskupije. Kao župa spominje se prvi put godine 1334. Stara voćinska crkva, koje tek u našim godinama potpuno srušena, ubrajala se u najstarije i najveće crkve u Slavoniji te postala Gospinim svetištem tek potkraj 1. stoljeća. Bila je to kasnogotička crkva, sagrađena oko

[50] E. PERIČIĆ, B. ŠKUNCA, *Čudesnost Marijanskih hodočašća – Povijesni i liturgijski vodič kroz Hrvatska Marijanska svetišta*, Zadar, 2001., str. 34.
[51] Usp. *Isto,* str. 34. – 35.

1500. i posvećena Pohođenju Marijinu. No, slavnim Gospinim proštenjem postala je tek potkraj 19. stoljeća.

Prvo slavlje Majke Božje pred novim kipom bilo je na blagdan pohođenja Marijina, 2. srpnja 1885. Toga su dana došle prve procesije iz susjednih župa u voćinsko svetište. Time se smatra zapravo, početak voćinskih hodočašća. Tada je kip svečano blagoslovljen, a dvije godine kasnije 30. kolovoza 1887. okrunjen je srebrnom krunom. Taj čin je bio znak zahvalnosti za mnoge udijeljene milosti. Sigurno je to bio poticaj da iz godine u godinu Gospi u Voćin dolazi puk u sve većem broju, a voćinska crkva postala je u pravom smislu cilj brojnih hodočasnika. Ista crkva nekoliko puta je nastradala; prvo u II. svjetskom ratu, kada je spaljena, dok je Gospin kip spašen i prenesen u Podravsku Slatinu. I drugi puta u Domovinskom ratu, davne 1991. kada su počela nova voćinska stradanja. Jugoarmija s četnicima zauzela je Voćin i crkvu pretvorila u skladište streljiva, da bi je 13. prosinca, prilikom povlačenja, eksplozivom dignula u zrak. Od cijelog zdanja ostao je samo djelić zida. Zauzimanjem župnika N. Sanjkovića, župljana i dobrotvora iz domovine i inozemstva, nedaleko od ruševine stare uređena je nova montažna crkva, koja je blagoslovljena na blagdan Blagovijesti 1993. Novi kip darovala je francuska biskupija Lurd-Tarb, a blagoslovio ga je kard. Franjo Kuharić, naglasivši kako će „svetište Gospe Lurdske u Voćinu biti škola ljubavi, nade i vjere.[52] Danas je na tom istom mjestu gdje su ostale zidine izgrađena nova rekonstruirana crkva koja krasi sve blagodati ondašnje crkve i ljubavi prema Bogu i Majci Božjoj, te samome svetištu.

Danas, na tom svetištu, slavi se glavno proštenje 21. kolovoza i nedjelju poslije Male Gospe, te veliko dječje prošteništе na prvu subotu u svibnju.[53]

Nedaleko od Voćina, spomenuti ćemo sljedeće svetište Gospi od Suza, koje se nalazi na tzv. vratima Požeške zlatne doline. To svetište pripada gradu Pleternici o kojem ćemo govoriti u nastavku.

c) Pleternica – Gospa od Suza

Prema podacima, u Pleternici, na vratima Požeške kotline, 2. prosinca 1944. srušena je minama stara župna crkva sv. Nikole biskupa, podignuta 1670. Do siječnja 1955. sveta misa slavila se u vatrogasnome domu, a otada sve do 1967. pod vedrim nebom

[52] E. PERIČIĆ, B. ŠKUNCA, *Čudesnost Marijanskih hodočašća – Povijesni i liturgijski vodič kroz Hrvatska Marijanska svetišta*, str. 42. – 43.
[53] Usp. *Isto*, str. 43.

na ruševinama stare crkve. Nova crkva, čija je izgradnja počela 1963. posvećena je u čast Srca Marijina 31. svibnja 1971.

Pleterničko prošteniště Gospe od Suza svoje početke bilježi godine 1955. kada je ondašnji župnik Ljudevit Petrak uvodi u župi pobožnost Gospe od Suza na temelju neobične pojave u Sirakuzi, godine 1953. kada je reljef Srca Marijina proplakao istinskim suzama. U Pleternici je, dana 31. kolovoza 1955, koji se smatra središnjim blagdanom Gospe od Suza bila prva misa i propovijed. Te iste godine, nabavljena je i kopija reljefnog lika Gospe od Suza. Sljedeće godine 1956., ususret blagdana Gospe od Suza održana je devetnica, a na sami blagdan došlo je mnogo vjernika. Svake godine od tada sve više raste broj hodočasnika, ne samo iz okolnih župa, nego iz čitavog požeškog kraja, te iz Podravine i Posavine.

Biskup Sirakuze poklonio je župnoj crkvi u Pleternici sliku Gospe od Suza, koju je i sam blagoslovio. Završno slavlje odvija se 31. kolovoza na večernjoj svetoj misi i procesiji sa svijećama, na kojoj znade biti nazočno oko 20.000 hodočasnika.

Bogorodica se posebno štuje u tome kraju, te su na spomen Velikoj Gospi posvećena još i Gospa Bušetinska u Bušetini, Našička u Našicama, te župne crkve u Novoj Bukovici, Pakracu i Suhopolju, a Bezgrešnom Začeću u Novoj Gradiški i Vetovu.[54]

S Požeško – slavonskog kraja, selimo se prema Aljmašu, koje se nalazi na desnoj obali rijeke Dunav, te ćemo nešto više reći o svetištu koje također nosi ime Gospa od Utočišta, kao i prethodno navedeno u Voćinu.

d) Aljmaš – Gospa od Utočišta

Na samoj tromeđi gdje se dodiruju Slavonija, Bačka i Baranja, na desnoj obali gdje Draga utječe u Dunav, leži malo selo Aljmaš. Pri samom središtu naselja diže se oveća župna crkva koja je ujedno i svetište Gospe od Utočišta ili Gospe Aljmaške.

Aljmaško svetište, prema izvorima, nastalo je 1704. godine, za bune Franje Rakoczyja u Mađarskoj, kad je kip Majke Božje iz sela Laško (Lug u Baranji) prenesen u Aljmaš, da ga mađarski kalvini ne bi obeščastili i uništili. Narod u Aljmašu počeo je

[54] Usp. *Isto,* str. 44. – 45.

odmah k tome kipu hodočastiti, pa mu je 1708. godine napravljena crkvica, koju je 1715. posvetio biskup Juraj Patačić.

Nepažnjom djece na Veliki četvrtak godine 1847. požar je uništio mjesto a s njim i crkvu s kipom Gospe Aljmaške. Međutim, sačuvala se jedna Gospina slika toga kipa i nju su mještani odnijeli u udolinicu, kilometar iznad Aljmaša i tu je nad izvorom podignuta skromna kapelica te u nju postavljena Gospina slika. S obzirom da su oko kapele zasađene lipe taj je posvećeni kutak nazvan „Gospa pod lipom“ a samo mjesto „Vodica.“ Vodi koja izvire ispod kapele pripisuju posebnu moć, kao i onu u Lurdu, stoga se hodočasnici rado u njoj umivaju te je nose svojim kućama.[55]

Nova, današnja, crkva se počela graditi već 1848. i u nju je na glavni oltar stavljen kip sličan prvome. Taj kip ostao je u svetištu do 1865., kad je biskup J. J. Strossmayer dao izraditi drugi još ljepši, dok je stariji stavljen u kapelicu „pod lipom“.[56] Godine 1975. uređena je tu lijepa kapelica, natkriveni oltar. Hodočasnici i danas dolaze na to sveto mjesto, a uza nj je vezano i najviše uslišanje.[57]

e) Dragotin – Gospa Dragotinska

Prema izvorima, možemo doznati kako je mjesto Dragotin dobro stajalo čak i za vrijeme turskih vladavina, dok ga, zajedno s crkvom nije posve razorila turska vojska, koja je 1680. – 1683. taborovala kraj Đakova tijekom pohoda prema Beču. Nakon tih prodora, mjesto se zajedno s crkvom u njemu, obnavlja, djelomično popunjava novim stanovnicima s Plehana u Bosanskoj Posavini. Zahvaljujući usmenoj tradiciji, doznajemo da je građa za obnovu crkve bila djelomično prenesena sa sadašnje lokacije Crkvište iz Donjih Andrijevaca. Iako, u tom pogledu nisu izvršena istraživanja. Sadašnja crkva, popravljena, a zapravo 1899. znatno izmijenjena, teško je stradala kada se ne tako davno jedne noći urušio betonski svod crkve, a višegodišnja potpuna obnova još nije posve dovršena.

Crkva je posvećena Velikoj Gospi, iako se i dan danas posebno štuje slika Žalosne Gospe, Gospe Dragotinske. U ovo svetište, dolazi mnoštvo svijeta za Veliku Gospu u Dragotin, iz Đakovštine i slavonske Posavine.

---

[55] E. PERIČIĆ, B. ŠKUNCA, *Čudesnost Marijanskih hodočašća – Povijesni i liturgijski vodič kroz Hrvatska Marijanska svetišta*, str. 52.
[56] *Isto*, str. 53.
[57] Usp. *Isto*

Kako bi hodočašće posebno dobilo na vrijednosti i štovanju, posebno se pobrinuo biskup Stjepan Bäuerlein.[58] Sustavnu brigu o hodočašću u zadnje vrijeme vodio je prof. Ivan Zirdum za vrijeme njegova službovanja kao župnog upravitelja u Trnavi.[59]

Počevši od 1956., u Dragotin svake godine 13. svibnja i 13. listopada hodočaste đakovački bogoslovi sa svojim poglavarima i profesorima, te obnavljaju svoj zavjet Gospi Dragotinskoj, još iz „olovnih vremena“, kada su ondašnje državne vlasti – nakon suđenja poglavarima i bogoslovima 1960. – naumile zatvoriti Bogoslovno sjemenište u Đakovu.[60]

Zaključno s ovim posljednjim svetištem, možemo reći kako Hrvatska ima velik broj svetišta i hodočasničkih mjesta na koja hodočaste mnogi vjernici, ne samo iz Hrvatske nego i šire, samim time možemo naglasiti kako ima što ponuditi od hodočasničkih mjesta i pohoda. Pri tome putu valja spomenuti kako svako svetište ima po sebi svoju strukturalnu važnost i svetost.

Na kraju ove cjeline, prelazimo na sljedeću u kojoj ćemo predočiti iskrivljene oblike motivacije hodočasničkih pohoda.

---

[58] L. MARIJANOVIĆ, Marijanska svetišta u Đakovačko – Osječkoj nadbiskupiji i Srijemskoj biskupiji, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije,* 143 (2015.) 778., str. 28. – 32.

[59] Knjižica koju su kasnije slijedile stotine knjiga i brošura, bila je njegova knjižica o Dragotinu, *Biser Đakovštine.* I. ZIRDUM, *Hodočastimo Gospi u Dragotin,* Trnava, 1970.; I. ZIRDUM, *Gospi Dragotinskoj,* Đakovo, 1998.

[60] Usp. L. MARIJANOVIĆ, Marijanska svetišta u Đakovačko – Osječkoj nadbiskupiji i Srijemskoj biskupiji, str. 28. – 32.

2. ISKRIVLJENI OBLICI MOTIVACIJE HODOČASNIČKIH POHODA

Kroz ovu cjelinu, nakana nam je prikazati čitavi pogled oblika motivacije hodočasničkih pohoda, s naglaskom na iskrivljen oblike motivacije hodočasničkih mjesta, koje je uz to povezano te pružiti informacije o komercijalizaciji svetišta.

2.1. Motivi hodočašća

Motivi hodočašća su veoma različiti – riješiti se tereta grijeha, skinuti maske i strahove, doživjeti radosne trenutke s Bogom kroz molitvu i slavlje Euharistije, svjedočiti Crkvu kao zajednicu koja je nazočna u svijetu, tražiti pomoć u različitim životnim nevoljama, brigama, bolestima itd. U nekim hodočasničkim svetištima dovoljno je samo pogledati mnoštvo zahvalnica i zavjetnih darova koje pobožni vjernici ostaviše na tom svetom mjestu. Iza svakoga molitvenog uzdaha, na svakoj zavjetnoj ploči, krije se poseban motiv hodočašća.[61]

Usporedno s izrečenim možemo još postaviti pitanje što zapravo ljude kao hodočasnike privlači i pokreće, da krenu hodočastiti? Ako ćemo malo dublje istraživati tada možemo reći kako hodočasnici u današnja ali možemo reći i u prijašnja vremena, ne hodočaste samo radi hodočašća, nego da bi se također razbila monotonost svakidašnjice.[62] Doduše i ovo je bio, i još ponegdje i jest jedan od razloga; a to pokazuje da su motivi hodočašća vrlo različiti: od posve naravnih do sasvim religioznih ili vjerskih. Tako je anketa Glasa koncila utvrdila da su motivi hodočašća uglavnom ovi: „Riješiti se tereta grijeha, raspjevati se iz dubina duše, iz sokova djetinjstva. Skinuti maske i strahove, biti među svojima svoj, radostan. Svjedočiti da Crkva nije privid, nego stvarnost s kojom treba računati“.[63]

Sva se hodočasnička mjesta nazivaju još i mjesta molitve, jer to uistinu i jesu. Uz to, to su mjesta okupljanja pobožnog naroda koji traži pomoć u najrazličitijim životnim nevoljama i teškoćama. „Izravni je povod hodočasničke prakse naša siva svakidašnjica: brige, nevolje, bolesti…“[64]

S obzirom na golemu popularnost i procvat marijanskoga kulta tijekom srednjeg vijeka i renesanse, nije čudno što je i Bogorodica postala univerzalni zaštitnik od svih

---

[61] https://www.bitno.net/vjera/hodocasce-u-svjetlu-vjere/ (stranica konzultirana 14. kolovoza 2014.)
[62] Usp. I. KOPREK, *Hodočašća u svjetlu pastoralne teologije,* str. 363.
[63] Citirano prema: *Glas Koncila* od 17. X. 1971., br. 21., str. 16.
[64] I. BAUMER, Hodočašće i religiozno iskustvo, u: *Svesci* 27. (1975.), str. 13.

bolesti pa su hodočašća u središta gdje su čuvane njezine relikvije bila smatrana osobito blagotvornima. No, već do razdoblja renesanse kršćanski je *communio sanctorum* obuhvaćao nekoliko tisuća svetaca specijaliziranih za izlječenje određenih bolesti. Zbog čestih epidemija kuge u kasnom srednjovjekovlju i renesansi, od XIV. do kraja XVI. st., osobito su popularni postali kultovi sv. Roka, sv. Sebastijana i sv. Kuzme i Damjana, a posebice zaštitničkog ogrtača Bogorodice. Važno spomenuti kako su diljem Hrvatske i Dalmacije u to doba osnivane profesionalne i župne bratovštine čiji su zaštitnici bili ti sveci, velik broj novoizgrađenih crkava i kapela dobio je njihov titular, a ikonografski sadržaji kontinentalnih i priobalnih sakralnih i votivnih slika nerijetko su prikazivali likove spomenutih svetaca.[65]

Gledajući prema pozitivnim stranama, veoma bitna i rekli bismo glavna stavka hodočašća je što čovjek hodočasti kako bi se poklonio Gospodinu, doživio jednu novu dimenziju svojega života, i samim time obogatio svoju dušu koja se je, mogli bismo reći ispraznila i čezne za duhovnom obnovom. Isto tako, što na hodočašćima čovjek može spoznati onu unutarnju dimenziju života kroz molitvu, ispovijed, pričest i pohod za svecem toga hodočasničkoga mjesta ali u prvom planu za Gospodinom, duhovnosti, obnovom i štovanjem Majke Božje.[66]

Hodočašće kao takvo, za mnoge predstavlja sliku ljudskoga života i pridaju mu eshatološku dimenziju. Put koji nas podsjeća da smo ovdje samo prolaznici, putnici koji od rođenja prolaze ovom zemljom prema konačnom cilju, a cilj je postati svet, doći u zajedništvo svetih čineći ustrajno male korake kojima svoj život posvećujemo. Ograničeno vrijeme, napor i teškoće puta, žrtva i odricanje, želja da se nešto novo vidi te doživi, susresti s drugim hodočasnicima, trenutcima odmora, duhovni mir kao i radost sretnog prispijevanja na željeni cilj.

Profesor A. Rebić – definirao je hodočašće kao pokloničko putovanje prema nekom svetom mjestu iz razligioznih razloga. Upravo iskustvo hoda prema svetom te blizina i susret s njime mijenja i preobražava osobu hodočasnika. Suvremeni tražitelji smisla koji u sebi dožive taj tihi zov krenuti na put, odvažiti se na žrtvu potaknuti različitim motivima, bilo zbog sebe samog ili iz ljubavi za svoje bližnje, svjedoče koliko

[65] Usp. Leksikografski zavod Miroslav Krleža i Dom Marina Držića, - sa stranice: http://leksikon.muzej-marindrzic.eu/hodocasce/, autor: Zoran Ladić, 2019.
[66] Usp. *Isto*

su ih hodočašća mijenjala. Stoga, mogli bismo reći, kako hodočašća pružaju i lijepu sliku Crkve za pastoralno djelovanje, evangelizaciju, naviještanje Radosne vijesti.[67]

Duhovnost hodočašća podrazumijeva eshatološku, pokorničku, slavljeničku, bogoštovnu, apostolsku i zajedničarsku dimenziju, no susrećemo se i s onim religiozno problematičnim aspektima iskrivljenih predodžbi hodočašćenja.

2.2. Problemski aspekti iskrivljenih religijski predodžbi pučke pobožnosti

Na prijelazu iz srednjovjekovlja u razdoblje humanizma i renesanse opća kriza Crkve izazvala je sve učestalije negativne kritike prakticiranja hodočašća, ali ne osuđujući samo hodočasnike, nego i Crkvu kao i samog papu kao poticatelja te prakse. Tako je sred. XV. st. Jan Panonac, student u Ferrari i Padovi te znameniti hrv. humanist i pripadnik intelektualne elite na dvoru Matije Korvina, ismijavao hodočašće u Rim jubilarne 1450: „Sve u Rim se žuri, sav svijet u Grad se sliva, / od tolikih ljudi nijedno mjesto slobodno ne osta. / Ta lakovjernost hoće li im koristiti, ne znam, / al' znam da će papi koristiti dosta".[68]

Osim što dolaze hodočasnici iz svih krajeva, okupljao se i sloj ljudi koji je došao zbog određenog interesa kao na primjer: trgovci svih vrsta pa i oni s lažnim relikvijama, razbojnici ili lopovi, prostitutke kojih je već u ondašnje vrijeme bilo mnogo. Zagrebački biskup i kritičar hodočašća tadašnjega vremena, bl. Augustin Kažotić (oko 1260/65–1323) upozoravao je na neprihvatljivo ponašanje hodočasnika na proštenjima (opijanje, tuče i sl.)

Sukladno nekim danim, opisanim vremenima, i danas među neke problemske aspekte hodočašćenja možemo grupirati 2 sekcije, kada materijalnost i ritualnost preuzmu duhovne tendencije:

a) Materijalnost – kako bi se izrazila, pučkoj pobožnosti potrebni su vidljivi znakovi poput sličice, medaljice, tjelesne geste ili pokreti (dotaknuti, vidjeti, osjetiti) itd.
b) Sklonost ritualizmu – jaka navezanost na obrede, koji se obavljaju prema pučkoj tradiciji, s vrlo malim i uskim prostorom za raznolikost il' improvizaciju.

---

[67] M. ŽIVIĆ, Hodočašća i(li) vjerski turizam, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije,* 145. (2020.) 882., str. 74.-75.
[68] Usp. Leksikografski zavod Miroslav Krleža i Dom Marina Držića, - sa stranice: http://leksikon.muzej-marindrzic.eu/hodocasce/, autor: Zoran Ladić, 2019.

Hodočasnik kao takav, upućuje se prema svetištu, s nakanom da dotakne sveti lik (sliku ili kip, ili barem mjesto koje smatra svetim), da učini pokorničko djelo, da se napije, umije ili okupa vodom ili u vodi koja ozdravlja ili blagoslovljenom vodom iz svetišta, pri čemu dade milostinju ili doprinos, te se pri tome pomoli i ispuni zavjet, te da se ispovijedi i pričesti, da sudjeluje u euharistiji kao i drugim pobožnostima, te da ponese kući svetu uspomenu, poput (sličice, ili svete medaljice, bočicu čudotvorne vode, malo zemlje, kamenčić, cvijeće ili zelenu grančicu itd.).[69]

Prema nekim hodočasnicima, važnije je pohvaliti se, mada to ne može imati veću važnost od one hodočasničke, ali nekim hodočasnicima je to od bitnijega, u odnosu na to što su doživjeli prilikom putovanja i hodočašćenja. U današnje vrijeme, sloboda kretanja je ograničenja, poradi sigurnosti zbog opasnosti od širenja zaraze, ali suvremena tehnologija nije stala na tome, već je doskočila na način da ponudi virtualne šetnje i direktne prijenose. Tako je danas, moguće iz vlastita doma udobno se smjestiti i uživati u virtualnom putovanju i razgledavanju mnogih svjetskih svetišta. No, ni jedna moguća virtualna tehnika neće moći zamijeniti stvarnost te ju takvom dočarati, iz razlog što se život ne svodi na virtualnoj dimenziji. Osobno iskustvo doživljenog jeste duhovno blago i bogatstvo čovjeku. Prijeđeni put koji u sebi nosi razno razne kušnje, trpljenje, boli i radosti, sa željom da se približi svetome, a pri tome da pronese čovjekovom duhovnom rastu i životnom sazrijevanju.[70]

Ministarstvo turizma prepoznaje važnost vjerskog turizma i u njemu vidi šansu kroz *program Hrvatska 365,* kojim se Hrvatska promovira i kao zemlja bogate kulturne i sakralne baštine te privlači turiste tijekom cijele godine.[71]

U tom i čitava gospodarska grana, ekonomije i turizma, nastoji osim duhovne preference, zagovarati i određene komercijalne aspekte religijskog hodočašća.

2.3. Komercijalizacija svetišta

Usporedimo li masovni turizam današnjice s ondašnjim hodočasničkim turizmom što ga je propagirala Crkva, možemo uočiti kako se radi o osnovnoj misli turističke

---

[69] Usp. J. ŠIMIĆ, Pučka pobožnost u posaborskom razdoblju, u: *Služba Božja: liturgijsko – pastoralna revija,* 27 (1987.)1., str. 185.
[70] M. ŽIVIĆ, Hodočašća i(li) vjerski turizam,str. 75.
[71]Usp. https://vijesti.hrt.hr/347886/ususret-blagdanu-velike-gospe-hrvatska-svetista-ocekuju-stotine-tisuca-vjernika (stranica konzultirana 14. kolovoza 2016.)

industrije te da je kristalno jasna, nekoć i danas: umornom, dobrodušnom čovjeku, koji bijaše zarobljenik vlastita života, nudi se privlačan bijeg iz svakidašnjice.

Čuda i čudesa, mnoge ideje, metode, sistemi i planovi što ih današnji prijazni turistički stručnjak primjenjuje kako bi prezasićenog turista odveo u blistav raj pod ekskluzivnom upravom njegove kompanije. Nastali su već pod pobožnim kukuljicama, šeširima i kapama duhovnih stručnjaka srednjega vijeka. U odnosu na današnje, tada su umjesto ljubaznih predstavnika renomiranih turističkih agencija djelovali okrugli fratri i ljupke sestre franjevačkog, dominikanskog ili nekog drugog reda, koji su isto tako posvuda imali svoje „biroe“, u bilo kojem selu, u svakom gradu, svakom velegradu i čak u svakoj luci u Europi. Time možemo zaključiti suštinsku razliku: radilo se o tome da su crkveni putnički uredi nagovarali hodočasnike u božje ime.[72]

Važno je naglasiti kako danas niče pravi *business* oko iznajmljivanja hotela, kuća, hostela i samostana ciljem da zarade u odnosu na srednji vijek kada nije imao toliku ponudu, tada se pružalo konačišćte, umornim hodočasnici, onima koji su na putu. Osim hotelijersko-ugostiteljske ponude, religioznog turizma, priliku za komercijalizacijom vide i preprodavači razno-raznih religioznih suvenira.

2.3.1. Religijski suveniri

U današnjem, suvremenom turizmu, svjedoci smo maksimalne ako ne i bezobrazne komercijalizacije religijskih motiva i njihove upotrebe na najrazličnijim predmetima koji na taj način postaju za turista – vjernika, pa i turista koji nije vjernik, simbolom određenog religijskog sadržaja ili mjesta.

Na hodočasničkim se mjestima može uvijek pronaći ogroman broj predmeta koji imaju religijsko obilježje (molitvenicima, brevijari, krunice – brojčanice, križevi, kipići, svete sličice, ogrlice, narukvice, majice, kape i sl.) a turisti – vjernici čuvaju ih i kao klasične turističke suvenire, no koriste ih po povratku s putovanja pri vršenju vjerskih obreda.[73] Također, velik je broj predmeta s religijskim obilježjima poput (sličice s likom svetaca, raspećem, Bogorodicom, s različitim motivima i biblijskih i drugih religijskih legendi, religijski motivi na odjevnim predmetima, ženskih marama s istim likovima, artiklima svakodnevne upotrebe i sl.).

---

[72] N. FOSTER, *Hodočasnici*, str. 134.
[73] B. VUKONIĆ, *Turizam i religija*, Zagreb, 1990., str. 131.

U ne tako davnim vremenima, i slavljenju proštenja, prodavale su se značke, bočice i drugi ablemi. Iz raznoraznih razloga hodočasniku je bilo praktički nemoguće da se vrati u svoj zavičaj bez nekog opipljivog dokaza o ispunjenom zavjetu. Svako prošteništе u Europi i Svetoj zemlji razvilo je vlastitu proizvodnju značaka, bočica ili drugih ablema. Na primjer, neka bočica puna „krvi“ predstavljala je krv Tome Becketa iz Caterburyja. Iz Jeruzalema su se donosila raspela; zavjetno svetište u Rocamandouru prizvodilo je olovne plakete sa slikom Bogorodice.[74]

Do 15. i 16. stoljeća bile su te hodočasničke značke plosnati, često perforirani reljefni prikazi odnosnog sveca; ili su se prikazivale tamošnje relikvije. Proizvodnja i prodaja tih svetih predmeta odvijala se u većinom u mjestu gdje se dotično svetište nalazilo, a predstavljale su jedan od najunosnijih poslova srednjega vijeka. Obitelji koje su se bavile tom proizvodnjom ali i kontrolom prodaje takvih proizvoda, stekle bi golema bogatstva. Crkva je, dakako, promatrala takvu domaću radinost s velikim negodovanjem.[75]

Značke su bile vezane uz mnogo takvih praznovjerja a upotrebljavale su se i u medicinske svrhe, što je i samo unapređivalo njihovu prodaju. Očuvane su mnoge legende iz Compostela i drugih zavjetnih svetišta prema kojima su se ljudi ozdravljali od smrtnih bolesti samim dodirom neke značke. Vješalo bi ih se pred ulaze u domove, kuće ili stajska vrata kako bi protjerale zle duhove, ili ih se „stavljalo u pojilo za stoku, zakapalo u polju da se uništi korov, koje kakve gamadi i miševe“. Isijavale su svakojakim mogućim čarobnim zrakama stoga su često vješane i iznad postelje ili pak na košnice radi njihova djelovanja na plodnost. Značke je štitila hodočasnika pri povratku svojem domu od ratobornih napasnika koji uživa imunitet i ima pravo na pomoć svakog kršćanina. Ukoliko bi se neki hodočasnik – povratnik želio priključiti mjesnoj bratovštini onog svetišta odakle se vratio, sa svojom svetom značkom bio je uvijek dobro došao.[76] Time vidimo koliko su zapravo oduvijek bile jake komercijalne stvari prilikom hodočašćenja na svetim mjestima, no u suvremeno doba, dosegle su vrhunac predmetnog kiča.

[74] Usp. B. VUKONIĆ, *Turizam i religija*, Školska knjiga, Zagreb, 1990., str. 183.
[75] Usp. N. FOSTER, *Hodočasnici*, Zagreb, 1986., str. 183.
[76] Usp. *Isto*, str. 184.

Uz preprodaje suverenica, razvija se na turističko-religioznim, hodočasničkim putevima, pravi procvat religioznih kuća, hostela, hotela i privatnih domova za hodočasnike.

2.3.2. Smještaji i svratišta

U Europi su do 13. stoljeća postojale uglavnom, dvije kategorije prenoćišta: na prvom mjestu bili su samostani koji su isto tako prihvaćali najbogatijeg hodočasnika kao i najbjednijega. No, bilo je i tzv. povalšetnih mjesta samo za „višu klijentelu". Tako navodimo, samostan aristokratskih fratra u St. Gallenu koji je bio jedan od najsnobovskijih mjesta, sklonište kraljeva i plemića, kraljevske krvi. U 9. i 10. stoljeću u njemu su bile tri različite kuhinje, pekare i pivovare – za opata i njegove goste, fratre te za poslugu i hodočasnike.[77]

Drugi oblik prihvatilišta za hodočasnike bili su hospiciji, koje su najčešće osnivali viteški redovi i vjerske bratovštine i pod njihovom upravo. Najpoznatiji veliki hospital bio je od sv. Ivana u Jeruzalemu. Istu kuću, osnovala je zajednica talijanskih trgovaca iz grada Amalfija oko 1600. godine. Kao takva, postala je matičnom kućom viteškoga reda hospitalaca (Ivanovca). Prema nekim podacima, smatra se kako je „hospital" mogao prihvatiti 2000 ljudi, a bolesnicima je pružao osnovnu medicinsku pomoć. Taj viteški red je uskoro dao podići nekoliko vlastitih, veličanstvenih samostana.

Nakon 13. do sredine 14. stoljeća nastupila je radikalna promjena u prihvaćanju hodočasnika u gradovima i duž ceste. Time nastaje bogati sloj građanstva koji ne želi da se na putovanju odriče svog uobičajenog stila života. Oni odbijaju klasičnu predstavu hodočasnika koji prihvaća dobrovoljno siromaštvo.

Za takve ljude, bilo muškarce ili žene, putovanje bi značilo poput zabave i udobnosti, bez obzira na to radi li se o poslovnom putovanju ili o hodočašću, pa nastaje ogromna mreža primjerenih svratišta. To su novi hodočasnici, koji zahtijevaju privatne sobe, dobro pripremljeno jelo i čiste posteljine. S obzirom na takve zahtjeve, mnogi hospiciji prihvaćaju takav izazov te osnivaju svratišta koja bi prihvaćala takve uvjete te novu kategoriju hodočasnika.

[77] Usp. N. FOSTER, *Hodočasnici*, str. 188.

Veoma brzo se ustanovilo da je takvo vodstvo svratišta ostvareno na većoj profiti i zaradi, nego li darovi i milodari dobročinitelja u hospicijima za siromahe.

Oko velikih svetišta nastalo je neko novo, posve drugačije turističko poduzetništvo koje se brinulo, uz suradnju Crkve, o posebnoj kvaliteti usluga koje pružaju imućnim hodočasnicima u novim svratištima i gostionicama. Nastaju novi zakoni za njihovu zaštitu i zaštitu njihove imovine – takvoj novoj klasi hodočasnika se u suštini posvećivala jednaka pažnja koja se i do tad posvećivala samo putujućim trgovcima.[78]

Pri ovome poglavlju željeli smo opisati iskrivljene oblike motivacije hodočasničkih pohoda te opisati koji su motivi hodočašća, kakav je problemski aspekt iskrivljenih religijskih predodžbi pučke pobožnosti, turizma, odricanja, čudesa.

Gledajući na prethodno, možemo najaviti sljedeću naslovnu cjelinu, koja će nastojati naglasiti ispravne tendencije religijskog hodočašća s naglaskom na *duhovnu dimenziju bogoštovnih čina.*

[78] Usp. N. FOSTER, *Hodočasnici*, 189. – 190.

3. ISPRAVNE DUHOVNE DIMENZIJE HODOČASNIČKIH BOGOŠTOVNIH ČINA

U ovoj cjelini želja nam je da prikažemo ispravne dimenzije duhovnih bogoštovnih čina, pri čemu ćemo se voditi kroz čitavo poglavlje.

U molitvenim inicijativama, vjernik želi prikazati svoje molitve za određene prošnje, zahvale ili pak traženja zagovora, što ćemo nešto više reći o tome, te koje su to pokorničke inicijacije i kako možemo doživjeti duhovni rast hodočasničkih inicijacija u smislu vrate li se ljudi ispunjeniji i utješniji nakon pohođenja na hodočašćima.

3.1.Ispravne hodočasničke tendencije

Gledajući prema ispravnim duhovnim dimenzijama, možemo spomenuti kako postoje nekoliko dimenzija kao što su na primjer:

eshatološka – veoma bitna i izvorna: hodočašće, „hod prema svetištu“, hodočašće pomaže posvješćivanju eshatološke perspektive u kojoj se kreće kršćanin, *homo viator* (čovjek – putnik)[79]: između tame vjere i žeđi za viđenjem; vremena i težnji prema životu bez kraja;

pokornička – za mnoge vjernike pohod svetištu predstavlja često traženu, milosnu prigodu da pristupe sakramentu pokore, i samo je hodočašće u prošlosti, ali i u naše vrijeme, shvaćeno i ponuđeno kao pokornički čin.

slavljenička – radost kršćanskog hodočašća jest produljenje radosti pobožnoga izraelskog hodočasnika prema (Ps 122,1): „Obradovah se kad mi rekoše: 'Hajdemo u dom Gospodnji“.[80] Ono je olaškanje zbog prekida svakidašnje monotonije u perspektivi drugačijega trenutka; olakšanje tereta života koji je za mnoge, osobito za siromašne, težak jaram.

bogoštovna dimenzija – hodočašće je samo po sebi, bogoštovni čin: iz razloga što hodočasnik hodi prema svetištu, kako bi išao ususret Bogu, kako bi bio u njegovoj prisutnosti, iskazujući mu štovanje, svojim klanjanjem i otvarajući svoja srca.

---

[79] Sv. Augustin, *Tractactus CXXIV u Ivanovom Evanđelju,* 5; CLL 36, Turnholti 1945., str. 685., usp. KONGREGACIJA ZA BOGOŠTOVLJE I DISCIPLINU SAKRAMENTA, *Direktorij o pučkoj pobožnosti i liturgiji*, Zagreb, 2003., str. 231.
[80] Usp. *Isto,* str. 232.

apostolska - pod ovim vidom možemo reći da se radi o hodočašću kao navještaju vjere, po uzoru na Isusova putovanja i putovanja njegovih učenika koji hode putevima Palestine, stoga i hodočasnici postaju „putujući Kristovi vjesnici“.[81]

zajedničarska – hodočasnik koji dolazi u svetište u zajedništvu je vjere i ljubavi ne samo s onima kojima je izvršio „sveto putovanje“ (usp. Ps 84, 6,), već i sa samim Gospodinom koji ga prati na tom putu, isto kao što je hodio s učenicima na putu u Emaus (usp. Lk 24, 13 – 35).[82]

3.2.Molitvene inicijative

Na hodočasničkim putovanjima, jedan od najučestalijih oblika bogoštovlja, svakako je molitva, koja prati hodočasnika, čitav njegov tijek.

Molitva je religiozna radnja, s obzirom da ljudski duh molitvom nadolazi empirijski ograničeno i želi uspostaviti susret i komunikaciju s najvišim bićem, sa *svetim.*[83] Potreba stvaranja takve relacije s numinoznim glavna je stavka religiozne molitve. U onim religioznim tradicijama koje su teističke, molitva teži uspostaviti dijalog, razgovara sa svetim. Čovjek molitvom želi s Bogom razgovarati, baš onako kako to čini s ljudima u svojoj svakodnevici. „Molitva, koja pravom nosi ovo ime, ne treba biti radosno klicanje i blistava vedrina bezbrižnog razdvajanja sebe. Molitva može biti kao nutarnje krvarenje, kad krv srce nutarnjeg čovjeka u potištenosti i boli tiho ponire u vlastite dubine“.[84]

U sadržaj svoje molitve čovjek može uključiti sve svoje potrebe, želje, iščekivanja, strahove, nadanja i radosti. Uz to, postoje molitelji koji se služe nekakvim pomoćnim sredstvima, kojima žele jače izraziti svoju molitvu, npr. nošenjem obrambenih maski i odjela, zvonjavom ii svirajući za vrijeme molitve, paljenjem svijeća ili obrednih vatri, obrednim pranjem i slično.[85]

Jedna od učestalih molitvenih inicijativa svakako je molitva krunice. Krunica ili kako još nazivamo Djevičin psaltir jedna od najizvrsnijih molitava Majci Gospodinovoj na hodočasničkim putevima u Gospina svetišta. Zbog toga, „pape su ponavljano poticali vjernike na često moljenje svete krunice, molitve koja nosi biblijsko obilježje,

---

[81] Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekret o apostolatu laika, *Apostolicam actuositatem,* u: *Dokumenti Drugog vatikanskog koncila,* (18. studenog 1965.), Zagreb, 1986., br. 14.
[82] Usp. KONGREGACIJA ZA BOGOŠTOVLJE I DISCIPLINU SAKRAMENATA, *Direktorij o pučkoj pobožnosti i liturgiji,* str. 234.
[83] N. DOGAN, *U potrazi za Bogom*, Đakovo, 2003., str. 89.
[84] K. RAHNER, *Molitve života*, Zagreb, 2004., str. 30.
[85] Usp. N. DOGAN, *U potrazi za Bogom,* str. 89.

usredotočene na razmatranje spasenskih događaja Kristova života, kojima je usko pridružena Djevica Majka. Postoje isto tako brojna svjedočanstva pastira i ljudi sveta života o vrijednosti i djelotvornosti te molitve.“[86]

Uz to, na hodočašćima se koriste i drugi oblici molitve, kao na primjer povjeravanje Mariji, pri čemu se čini „posveta – predanja – povjeravanja Djevici Mariji“[87] i marijanske pobožnosti.

3.3. Pokorničke inicijative

Kada govorimo o pokorničkim inicijativama, možemo spomenuti da su se u početku anonimne čete hodočasnika što su se od 5. do 11. stoljeća kretale europskim hodočasničkim putovima ne iz samog razloga od pobožnih vjernika u potrazi za određenim spasom, poput duše, božjom utjehom, ozdravljenjem ili ipak za nekim čudom.

Danas se pak možemo samo čuditi koliko je među šarenim mnoštvom pokajnika bio visok udio duhovnika koji su bili poslani na hodočašće da okaju svoje grijehe. Među njima su na primjer, redovnici i redovnice, koji su doduše pokušali živjeti prema položenim zavjetima i strogim pravilima i zakonima svete majke Crkve, ali nisu uspjeli. Isto tako tu su i oni kojima je pokajničko putovanje bilo kazna za smrtni grijeh poput: idolopoklonstva, umorstva i razvrata. Prema zakonu i pravilima u kaznenim crkvenim knjigama koje se bave samo kažnjavanjem različitih prekršaja prema zavedenim duhovnicima i dr., mogli bismo zaključiti da se tu radi o vrlo značajnom stadu, poput crnih ovaca – biskupa, opata, svećenika, kao i redovnica, koji su se, ispremiješani s ostalim svijetom, uputili na hodočašće moleći za oproštenje. Samim time, možemo raspoznati koliko se zapravo govori o pokorničkom hodočašćenju.[88]

Kako možemo doznati prema spisima, u ranom srednjem vijeku, prije samog procvata gradova i najjednostavnije infrastrukture, nije još postojao neki ustaljeni zatvorski sistem koji bi odvajao zločince, i one koji se ne osvrću na druge u životu, već idu svojim putevima, od društva, za njihovo kažnjavanje ili čak preodgajanje. Zločinci, kojih je bilo svih mogućih vrsta, najčešće su se osuđivali na hodočašće. Takav način bio bi najjednostavniji da se društvo oslobodi svih onih koji se nisu mogli ili htjeli pridržavati strogih odredbi klera s obzirom na ponašanje, moral ili etiku. Ti isti propisi, uostalom, s

---

[86] Usp. KONGREGACIJA ZA BOGOŠTOVLJE I DISCIPLINU SAKRAMENATA, *Direktorij o pučkoj pobožnosti i liturgiji,* 159.
[87] Usp. *Isto,* str. 163.
[88] Usp. N. FOSTER, *Hodočasnici*, str. 91.

vremenom su postojali sastavni dijelovi svjetovnog prava. Praktični razlozi igrali su ovdje veoma značajnu ulogu. Prema tome, bilo je jeftinije slati ljude na hodočašće nego li za njih podizati zatvore. Stoga su veliki hodočasnički putovi nakon stanovitog vremena pričinjali kao da su napučeni samo otpadnicima od društva, što je kasnije ipak dovelo do značajnih protesta.

Tri najteža zločina protiv Boga bila su – razvrat, čarobnjaštvo te umorstvo, koji su kasnije izjednačeni što je za njih bila propisana jednaka pokora; „Pokorom služiti Bogu“, u onim danima značilo je prije svega: putovanje koji sadrži mnogo odricanja u neko vrlo udaljeno svetište. Neumoljivo se pazilo na izvršavanje propisane pokore. Jedino izvršavanjem pokore grešnik je mogao ponovo osigurati svoje mjesto u crkvenoj zajednici, s obzirom da je to bilo od životne važnosti, jer je alternativa bila ekskomunikacija, a život napolju, bio je vrlo težak i otežan, da ne kažemo nemoguć.[89]

Kakvo je stanje danas – za što ljudi prikazuju pokoru? U današnje vrijeme nešto je drugačije, s obzirom da ljudi žele prikazati pokorničku inicijativu kroz bogoslužje, ispovijedajući se prije svega, kako bi se pokajali za svoje grijehe, zloće, propuste, i izmoliti nebeskog Oca za oprosti.

3.4. Duhovni rast hodočasničkih inicijativa

Duhovni rast i sazrijevanje čovjeka u božanskom svijetu, kamo ga i poziva Isus, jest identifikacija puta s Isusom: „Ja sam put“, veli božanski Učitelj (Iv 14,6). Put ili točnije življenje u skladu s voljom Božjom više nije nekakav skup propisa i zakona, već je osoba Isusa Krista. On je taj put, ukoliko je posrednik koji objavljuje Oca i kao jedina mogućnost pripada Ocu (Iv 14, 7-9). U njemu se događa istinska Pasha i istinski Izlazak. Poslanica Hebrejima govori o Isusu kao novoj glavi – vođi i preteči (2,10; 6,20; 12,2) koji je uspostavio „novi i životnonosni put“ k Bogu: „Budući da mi snagom krvi Isusove otvoreno možemo ući u Svetinju nad svetinjama, prema kojom nas poziva, taj životopisni put nam dalje otvorio zastor, to jest kroz svoje tijelo – budući da imamo velikog svećenike koji je postavljen nad kućom Božjom, pristupit k njemu iskrena srca“ (Heb 10,19-20).[90]

U većini slučajeva ljudi se sretno i radosno vrate svojim domovima, poput toga da postaju utješnija i puni obraćenja, njihova duševnost je opuštenija i smirenija.

---

[89] Usp. N. FOSTER, *Hodočasnici*, str. str. 91. – 92.
[90] M. PARLOV, *Izabrane teme iz teologije duhovnosti,* Split, 2009.

Mogli bismo usporediti napisano s riječima sv. Ivana Pavla II., pape, koji uz duhovnost govori kako je hodočasniku i evangelizacijska slika veoma važna i rekli bismo bitna. Svetišta su po povlaštenju susreti sa sve čistijim i čistijim vjerskim obilježjem koje vjernike dovode do Krista. Osim toga, vjernici – oni redoviti, ali i oni udaljeni i rubni – dolaze s osjetnim očekivanjem i nadom kako bi doživjeli produhovljenje i mir za duhovnu izgradnju. Zbog toga je okupljanje u našim svetištima istinske prilagodi za evangelizaciju, koje ne smijemo propustiti niti prepustiti uhodanosti, improvizaciji i površnosti. U svetištima i hodočašćima, koja su „plod inkulturalnog evanđelja, krije se djelotvorna evangelizacijska snaga koju ne smijemo podcjenjivati, jer bismo time propustili prepoznati djelovanje Duha Svetog.[91]

Duhovni rast možemo još prikazati kroz temeljne savjete koje svi hodočasnici i vjernici mogu prakticirati, kako bi osjetili smirenost, utješnost ali i obraćenje. Važno je redovito se ispovjediti jer „ispovijed je pranje duše“.[92] Svakako nakon ispovijedi potrebno je pričestiti se, jer Gospodin nas uvijek poziva, ta On je taj koji to želi i čezne za nama. Preispitati se čineći ispit savjesti svake večeri, budući da je neophodno napraviti strog ispit savjesti, kratak ali lucidan, svake večeri. Ako dnevno duhovno čitamo, tada možemo osjetiti duhovnu snagu kroz Sveto pismo ili drugu literaturu koja ima velik utjecaj u našem životu, koja može promijeniti naše pravce.[93]

I kao vrhunac duhovnog rasta, doista, potrebno je uvrstiti u svoj dnevni raspored misaonu molitvu koja bi se molila dva puta dnevno, jer kroz molitvu možemo meditirati a meditacija teži prema Bogu i bližnjemu. …“Ljubiti Boga svom dušom svojom, bezrezervno, te ljubiti bližnjega svoga kao samoga sebe, već je na taj način učinjena polovina meditacije.“[94]

---

[91] I. LENIĆ, Svetišta i hodočašća u službi nove evangelizacije, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije,* 143 (2015.) 778., str. 22. – 27.
[92] https://catholicexchange.com/st-padre-pios-5-point-rule-life (stranica kontultirana 21. kolovoza 2014.)
[93] Usp. *Isto*
[94] *Isto*

Zaključak

Hodočašća su u prvom redu izraz privatne pobožnosti. „Ona pronalaze svoj temelj u shvaćanju da na određenom mjestu Bog svojom snagom stoji osobito blizu čovjeku — potrebniku spasenja i omilostivljeno“.[95] Duga praksa, gotovo u svim religijama, pokazuje da su im korijeni općeljudski. Čovjeka oduvijek prati čežnja za Apsolutnim, kojemu se on nastoji približiti, osobito na mjestima gdje vjeruje da će ga sigurnije susresti. Hodočašća, dakle, izlaze iz religiozne emocionalnosti, a u Crkvi se smatraju paraliturijskim pobožnim vježbama.

Budući da su većim djelom vezana uz srce i emotivnost, potrebna je budnost da ne dođe do krivih skretanja. Ipak, uza sve opasnosti, činjenica je da velika hodočasnička okupljanja vjernika koji doživljavaju međusobnu ujedinjenost oko istih vjerskih ideala (oko Krista prisutnog u Euharistiji, ili u zajedničkim vježbama pobožnosti) i danas potresaju dušama. Potvrđuju to i naša znamenitija nacionalna svetišta. Susreti su na tim svetim mjestima trenuci povijesnog značenja. Ne povijesnog u smislu prošlosti, nego trenuci u kojima prošlost i sadašnjost postaju jedno. Tu se rađaju misli koje se ne daju izraziti govorom, ali ih srce osjeća. Tu čovjek prinosi na oltar svoju mukotrpnu svakidašnjicu da bi u nju vratio Krista. Potrebni su stoga takvi susreti i sastanci, i to upravo na mjestima gdje se učvršćuje korijenje naše vjere, na mjestima gdje se osjeća Božja blizina i zaštita. Hodočasnička mjesta otkrivaju težnje duše, njezin vapaj za mirom i jedinstvom u zajedništvu.

Hodočašća treba da postanu i ostanu izraz, prigoda i sinteza svih pobožnih vježbi, jer su se u autentičnoj tradiciji kršćanske prakse uvijek poduzimala u duhu pobožnosti i pokore, a hodočasnička su mjesta obnove i obraćenja.

Ona danas pružaju veliku šansu za pastorizaciju u najširem smislu riječi. Ona pridonose rješavanju velikog i vječitog problema pastorala: kako aktivno animirati vjernike. Valjalo bi stoga i u tom smjeru prestrukturirati koncepciju hodočasničkih mjesta. Ona bi npr. mogla postati mjesta upoznavanja i informiranja o svim duhovnim pokretima u našim krajevima (fokolarinima, kursiljosima, itd.) s pomoću brošura, filmova, plakata i sl. — jer su to mjesta na kojima se okupi velik broj vjernika.

---

[95] Usp. I. KOPREK, Hodočašće u svjetlu pastoralne teologije, u: *Časopis za filozofiju i religijske znanosti*, 37 (1982.) 4., str. 369. – 370.

Dobro je da se hodočasnik na nekom hodočasničkom mjestu osjeti kao član velike zajednice vjernika — Crkve, ali mu isto tako valja pokazati i način kako će danas, kada čovjek totalno postaje kotačić u masi, lakše sačuvati osobnu vjeru. A sve se to ne može postići u masi i kroz masu, već u malim bazičnim zajednicama.

Također, potrebno je poraditi na strategiji razvoja. No, ona ne smije ostati mrtvo slovo na papiru.

Stoga smo ovim diplomskim radom nastojali istaknuti bit i vrijednost, no i određene „zamke“ turističkog i komercijalnog aspekta hodočašćenja.

Prva cjelina nam je pomogla kako bismo lakše mogli shvatiti hodočašće kroz čitavu povijesnost i kroz Sveto pismo, počevši od Starog pa sve do Novog zavjeta. Nabrojali smo, koja su to suvremena hodočasnička mjesta u svijetu ali i u Republici Hrvatskoj.

Zatim smo imali cjelinu pod naslovom iskrivljeni oblici motivacije hodočasničkih mjesta, u kojoj smo dali jasan stav i prikaz pri motivima hodočašća – s obzirom da postoje pozitivna i negativna strane religioznog hodočašća. Nastojali smo dočarati koji su to problemski aspekti iskrivljenih religijski predodžbi pučke pobožnosti u koje između ostalog ubrajamo turizam, odricanja, očekivanje čudesa i dr., no ne smijemo zaboraviti kakva je komercijalizacija svetišta, što kroz hodočašće i turizam nam svetišta nude, poput kuća, smještaja, hospitacija, suvenira i sl.

U posljednjoj cjelini smo se dotaknuli nabrojavši duhovne dimenzije bogoštovnih čina, u kojoj smo dali presjek ispravnih hodočasničkih tendencija, koliko je važna molitvena inicijativa i što podrazumijeva pokornička inicijativa, te koliki je duhovni rast prilikom povratka u svoje domove, jesu li hodočasnici osjetili utjehu te obraćenje.

Literatura

Crkveni dokumenti

DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Dekret o apostolatu laika, *Apostolicam actuositatem*, u: *Dokumenti Drugog vatikanskog koncila*, (18. studenog 1965.), Zagreb, 1986.

DOGMATSKA KONSTITUCIJA O CRKVI, Svjetlo naroda, Lumen Gentium, u: *Dokumenti Drugog vatikanskog koncila*, (21. studenog 1964.), Zagreb, 1986.

DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Konstitucija o svetoj liturgiji, Sacrosanctum concilium, u: *Dokumenti Drugog vatikanskog koncila*, (4. prosinca 1963.), Zagreb, 1986.

KONGREGACIJA ZA BOGOŠTOVLJE I DISCIPLINU SAKRAMENATA, *Direktorij o pučkoj pobožnosti i liturgiji,* Zagreb, 2003.

Knjige

DOGAN, Nikola, *U potrazi za Bogom*, Đakovo, 2003.

FOSTER, Norman, *Hodočasnici*, Zagreb, 1986.

GEORGE, Gordon, «Hodočašće», u: *Rječnik Biblijske Teologije*, Zagreb, 1969.

KORDIĆ, Ivan, *Kako razumjeti Međugorje,* Međugorje – Zagreb, 2002.

LUBINA, Petar, OFM, *Vodič Marijanskom Hrvatskom*, Split, 2013.

PERIČIĆ, Eduard; ŠKUNCA, Bernardin, *Čudesnost Marijanskih hodočašća – Povijesni i liturgijski vodič kroz Hrvatska Marijanska svetišta*, Zadar, 2001.

PARLOV, Mladen, *Izabrane teme iz teologije duhovnosti*, Split, 2009.

RAHNER, Karl, *Molitve života*, Zagreb, 2004.

ŠIMIĆ, Josip, *Pučka pobožnost*, Zagreb, 2019.

ŠKVORC, Mijo, *Vjera i nevjera – problemi naših dana i misterij naših duša,* Zagreb, 1982.

VEŠARA, Paškal, *Fatima – 50. godišnjica Gospinih ukazivanja,* Zagreb, 1967.

VRANJEŠ, Nikola, *Hodočašće – putovanje prema svetome*, Zagreb, 2019.

ZIRDUM, Ivan, *Gospi Dragotinskoj*, Đakovo, 1998.

Članci

BAUMER, Ivan, Hodočašće i religiozno iskustvo, u: *Svesci* 27. (1975.), citirano prema: KOPREK, Ivan, Hodočašća u svjetlu pastoralne teologije, u: *Obnovljeni život* 37 (1982.) 4., str. 357.-370.

KOPREK, Ivan, Hodočašća u svjetlu pastoralne teologije, u: *Obnovljeni život* 37 (1982.) 4., str. 357.-370., citirano prema: *Glas Koncila* od 17. X. 1971., br. 21.

KOPREK, Ivan, Hodočašća u svjetlu pastoralne teologije, u: *Obnovljeni život* 37 (1982.) 4., str. 357.-370.

LENIĆ, Ivan, Svetišta i hodočašća u službi nove evangelizacije, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije,* 143 (2015.) 778., str. 22. – 27.

MARIJANOVIĆ, Luka, Marijanska svetišta u Đakovačko – Osječkoj nadbiskupiji i Srijemskoj biskupiji, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije,* 143 (2015.) 778., str. 28. – 32.

MILOVČIĆ, Ivan, Hodočašće u kontekstu kršćanskog bogoštovlja/bogoslužja, u: *Riječki teološki časopis*, 15 (2007.) 1., str. 235. – 242.

ŠIMIĆ, Josip, Pučka pobožnost u posaborskom razdoblju, u: *Služba Božja: liturgijsko – pastoralna revija* 27 (1987.) 2., str. 2.-14.

ZOVKIĆ, Mato, Crkva putujuća i suputnička, u: *Bogoslovska smotra* 54 (1984.) 4., str. 468.-515.

ŽIVIĆ, Marina, Hodočašća i(li) vjerski turizam, u: *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije,* 145., (2020.), 882., str. 74.-75.

Rječnici

Hrvatsko – talijanski rječnik, Školska knjiga, Zagreb, 1993.

Teološki rječnik, Đakovo, 1992.

Internet izvori

https://www.bitno.net/vjera/hodocasce-u-svjetlu-vjere/ (stranica konzultirana 14. kolovoza 2014.)

https://catholicexchange.com/st-padre-pios-5-point-rule-life (stranica konzultirana 21. kolovoza 2014.)

https://www.bitno.net/vjera/sv-augustin-je-krscane-opisivao-kao-hodocasnike-u-smrtnosti/ (stranica konzultirana 20. kolovoza 2015.)

https://svjetlo-vjere.com/o-hodocascu/ (stranica konzultirana 14. svibnja 2016.)

Leksikografski zavod Miroslav Krleža i Dom Marina Držića, - sa stranice: http://leksikon.muzej-marindrzic.eu/hodocasce/, autor: Zoran Ladić, 2019.

https://gospa-lurdska.hr/lurdska-ukazanja/ (stranica konzultirana, listopad, 2019.)